

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Kristýna KOPECKÁ

**Kompetence žáků gymnázií v rámci geografie
sousedních států (příklad České republiky a Slovenska)**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Mgr. Jan Hercik, Ph.D.

Olomouc 2019

Bibliografický záznam

- Autor (osobní číslo):** Kristýna Kopecká (R16595)
- Studijní obor:** Učitelství geografie pro SŠ (kombinace G-AF)
- Název práce:** Kompetence žáků gymnázií v rámci geografie sousedních států (příklad České republiky a Slovenska)
- Vedoucí práce:** Mgr. Jan Hercik, Ph.D.
- Rozsah práce:** 70 stran, 2 vázané přílohy
- Abstrakt:** Bakalářská práce se zabývá analýzou kompetencí žáků gymnázií, tedy zejména jejich znalostí a postojů, v oblasti geografie sousedních států. Na příkladu České republiky a Slovenska jsou tyto kompetence zkoumány pomocí dotazníkového šetření na vybraných gymnáziích v obou uvedených státech. Součástí práce je také vysvětlení základních pojmů a zasazení problematiky do příslušného odvětví geografie. Výsledkem je zhodnocení proměny kompetencí žáků v závislosti na jejich věku, respektive ročníku studia, a na vzdálenosti gymnázií od státní hranice obou států.
- Klíčová slova:** Česká republika, Slovensko, kompetence, postoje, znalosti, sousední státy, dotazníkové šetření, percepce, percepce geografického prostoru

Bibliographical identification

Author

(personal number): Kristýna Kopecká (R16595)

Field of study:

Teaching of geography for high schools (Geography – English Philology)

Title of thesis:

Competence of Grammar School Students Within the Framework of Neighboring States' Geography (Example of the Czech Republic and Slovakia)

Supervisor:

Mgr. Jan Hercik, Ph.D.

Extent of thesis:

70 pages, 2 bound attachments

Abstract:

This bachelor thesis deals with the analysis of the grammar school students' competence, particularly their knowledge and attitudes in the field of neighboring states' geography. Taking the Czech Republic and Slovakia as an example, this competence is examined through a questionnaire survey at selected grammar schools in both states. The explanation of basic concepts and introduction of the issue within the particular field of geography is also the part of the thesis. The result of the thesis is an evaluation of changes in students' competence depending on their age, the year of study, or the distance of the grammar school from the national border between both states.

Keywords:

the Czech Republic, Slovakia, competence, attitude, knowledge, neighboring states, questionnaire survey, perception, geographical space perception

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval/a samostatně s vyznačením všech použitých pramenů a spoluautorství. Souhlasím se zveřejněním bakalářské práce podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů. Byl/a jsem seznámen/a s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů.

.....

.....

V Olomouci dne

Podpis autora

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu práce Mgr. Janu Hercikovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné připomínky, podněty a čas, které mi pomohly při psaní bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat všem gymnáziím, která byla ochotna pomoci s realizací dotazníkového šetření, které je klíčovou částí bakalářské práce. V neposlední řadě děkuji také své rodině za psychickou podporu po celou dobu mého studia.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kristýna KOPECKÁ**
Osobní číslo: **R16595**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obory: **Anglická filologie**
Geografie
Název tématu: **Kompetence žáků gymnázií v rámci geografie sousedních států (příklad České republiky a Slovenska)**
Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce si za hlavní cíl klade odpovědět si na následující otázku: Liší se znalosti o sousedních státech a vnímání sousedních národů mezi žáky středních škol v závislosti na vzdálenosti jejich bydliště od státní hranice? Výzkum na pomezí geografie a pedagogiky bude založen na dotazníkovém šetření mezi studenty vybraných gymnázií nalézajících se ve vnitrozemí ČR/SR, resp. v těsné blízkosti státní hranice.

Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**

Rozsah pracovní zprávy: **5 000 - 8 000 slov**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Butt, G., eds. (2011): Geography, Education and the Future. New York: Continuum International Publishing Group Ltd

Lambert, D., Jones, M., eds. (2013): Debates in Geography Education. New York: Routledge

Lambert, D., Morgan, J., eds. (2010): Teaching Geography 11-18. New York: Open University Press

Siwek, T., eds. (2011): Percepce geografického prostoru. Praha: Česká Geografická Společnost

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jan Hercik, Ph.D.**

Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **25. ledna 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2019**

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Marián Halás, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 25. ledna 2018

Obsah:

1	ÚVOD A CÍLE PRÁCE	11
1.1	Úvod.....	11
1.2	Cíle práce a výzkumné otázky	12
2	REŠERŠE LITERATURY	13
3	TEORETICKÝ RÁMEC	17
3.1	Behaviorální geografie	17
3.1.1	Předmět studia behaviorální geografie	18
3.2	Percepce	19
3.2.1	Percepce geografického prostoru.....	19
3.3	Vymezení dalších základních pojmů	21
3.3.1	Kompetence	21
3.3.2	Prekoncepty	22
3.3.3	Postoje.....	23
3.3.4	Znalosti	24
4	METODIKA VÝZKUMU	25
4.1	Charakteristika použitých dat a orientace výzkumu	25
4.2	Charakteristika výzkumného vzorku.....	25
4.3	Metoda kolekce dat	26
4.4	Předvýzkum.....	26
4.5	Dotazníky a jejich distribuce.....	27
4.6	Metody analýzy dat	28
5	ANALÝZA VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	31
5.1	Vyhodnocení dotazníků z českých gymnázií.....	31
5.1.1	Postojové otázky	31
5.1.2	Znalostní otázky.....	41
5.2	Vyhodnocení dotazníků ze slovenských gymnázií	45
5.2.1	Postojové otázky	45
5.2.2	Znalostní otázky.....	53
5.3	Porovnání českých a slovenských žáků	57
6	ZÁVĚR A DISKUSE	61
7	SUMMARY	63
8	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	64

SEZNAM TABULEK	68
SEZNAM OBRÁZKŮ	69
SEZNAM PŘÍLOH	70

Seznam použitých zkratk

ČR Česká republika

SR Slovenská republika

EU Evropská unie

1 ÚVOD A CÍLE PRÁCE

1.1 Úvod

Percepce prostoru, i když si to často vůbec nemusíme uvědomovat, představuje každodenní součást našich životů. Pozorováním a vnímáním světa kolem nás, nejen z hlediska prostorového vnímání, si o něm každý utváří ve své mysli určitou subjektivní představu. Dennodenně se také učíme, získáváme nové poznatky a na jejich základě si vytváříme hodnoty, postoje a osvojujeme si znalosti. Učení a získávání znalostí neprobíhá pouze cíleným vyučováním ve školách, ale v dnešní době plně moderních technologií, médií a informačních zdrojů se znalosti a postoje utváří často právě jejich vlivem. Jak píše Golledge a Stimson (1997:1): *„Žijeme v rychle se měnícím světě. Naše okolní prostředí vzniklo vlivem nesčetných rozhodnutí jednotlivců, domácností, firem, korporací a institucí včetně vlád a veřejných orgánů. Rozhodnutí děláme pod tlakem a jsou odrazem postojů, hodnot a víry lidstva a společnosti.“*

Každý český i slovenský žák má určitou představu o susedech svého státu. Zná města, řeky, hory či památky, typické pokrmy, osobnosti významné události. Jak ale čeští a slovenští žáci vnímají a jak dobře znají stát, se kterým byla jejich republika ještě v minulém století spojena v jeden stát, to je otázka, kterou se zabývá tato bakalářská práce. S konkrétním zaměřením právě na Českou a Slovenskou republiku, které jsou si v mnoha ohledech velice podobné, mají společnou historii a v minulosti byly spojeny v jeden stát, Československo. Hlavní otázkou, kterou se tato práce zabývá je tedy, co vše dnešní čeští a slovenští žáci gymnázií vědí o sousedním státě, který býval v minulosti součástí jejich republiky a jaký mají k tomuto státu vztah a postoj. I přes množství faktorů, které mohou ovlivnit znalosti a postoje, předkládaná práce se zaměřuje zejména na dva z nich, a to na věk žáků a vzdálenost jejich bydliště, respektive navštěvovaného gymnázia, od státní hranice.

Bakalářská práce je rozdělena na tři hlavní části. V teoretické části bakalářské práce je problematika nejprve zasazena do geografického kontextu a do příslušného odvětví geografie. Dále jsou blíže charakterizovány pojmy vztahující se k tématu, jako jsou postoje, znalosti, vnímání, prekoncepty a kompetence a jejich význam a utváření.

Druhá část bakalářské práce, část metodická, se zabývá samotnou použitou metodou výzkumu, tedy dotazníkovým šetřením. Je zde představen použitý dotazník a jeho struktura, druh použitých dat a zvolený výzkumný vzorek.

Třetí část práce se soustřeďuje na analýzu získaných dat z každého státu, jejich vyhodnocení a následné porovnání. Výsledky a metody práce jsou dále shrnuty v jejím závěru.

1.2 Cíle práce a výzkumné otázky

Předkládaná bakalářská práce se zaměřuje na několik cílů výzkumu. Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, jakým způsobem ovlivňují kompetence žáků gymnázií v rámci geografie sousedních států dva hlavní faktory – věk a vzdálenost gymnázia od státní hranice. Práce si klade za cíl zjistit, zda a jakým způsobem se tyto kompetence mění s věkem žáků, respektive ročníkem, který navštěvují. Pro tento účel jsou porovnáváni studenti prvních ročníků, tedy ti, kteří ještě neabsolvovali výuku zeměpisu na gymnáziu a studenti čtvrtých ročníků, kteří již výuku zeměpisu absolvovali. Dalším cílem práce je dále analyzovat, jak se tyto kompetence mění se vzdáleností gymnázií od státní hranice mezi oběma zkoumanými státy. Pro tento účel byla v každém ze zkoumaných států zvolena tři gymnázia v přibližně stejném postavení vzhledem ke státní hranici, na kterých byl výzkum prováděn. Posledním cílem práce je pak porovnání kompetencí českých a slovenských žáků.

Jedním z dalších základních kroků na počátku výzkumu bylo po stanovení cílů práce a důkladném studiu dostupné literatury, stanovení výzkumných otázek. Obecnou výzkumnou otázkou bychom mohli uvést takto: *„Jaké mají studenti gymnázií kompetence v rámci geografie sousedních států a čím jsou tyto kompetence ovlivněny?“* Dále následuje několik více specifických a konkrétních výzkumných otázek:

„Jaké mají žáci gymnázií znalosti o sousedním státě?“

„Jaké mají postoje k sousednímu národu?“

„Jak se tyto znalosti a postoje liší vzhledem k věku žáků a vzdálenosti gymnázia od státní hranice?“

„Liší se kompetence slovenských a českých žáků?“

2 REŠERŠE LITERATURY

Problematika, kterou se zabývá předkládaná bakalářská práce, je velice komplexní a zaměření práce se tedy nachází na pomezí několika vědních disciplín. Z toho důvodu bude pro práci nutné využít publikace nejen z oblasti geografie, ale především také z dalších vědních disciplín jako jsou pedagogika a psychologie.

V tomto průzkumu dosavadního poznání dané problematiky nejsou zmíněny zdaleka všechny studie a články zabývající se touto problematikou, jsou zde vybrány pouze studie nejadekvátněji se vztahující ke zkoumané problematice, a i přesto nejsou tyto studie zcela shodně zaměřené jako předkládaná práce. Zmíněné studie pohlíží na danou problematiku z různých hledisek a zabývají se vždy pouze její částí. Z tohoto důvodu jsou zde představeny jednotlivé studie, články či kvalifikační práce vztahující se vždy pouze ke konkrétní části problematiky, kterou se zabývá i tato práce, jako jsou percepce prostoru, postoje a prekoncepty.

V teoretické části práce je téma bakalářské práce nejprve zasazeno do konkrétního odvětví geografie, tedy geografie behaviorální. Jako opora pro zpracování této kapitoly byla použita zejména Siwkova (2011) *Percepce geografického prostoru* a Daňkovo (2013) *Geografické myšlení: úvod do teoretických přístupů*. První zmíněná publikace se zabývá behaviorální geografii pouze okrajově, ovšem je zde uvedeno množství základních a nejdůležitějších fakt. Daňk (2013), který se soustředil na charakteristiky mnohých odvětví geografie, pak zasazuje toto konkrétní odvětví do širších souvislostí. Pro další podložení fakt jsou dále využity Sýkorovy (1993) *Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii* zahrnující množství podnětných článků.

Cíl bakalářské práce stanovil zjistit nejen znalosti studentů o daném sousedním státě, ale také celkově, jak druhý stát vnímají, jejich postoje a vztah k druhému národu, proto je nutné v práci definovat pojmy jako je percepce neboli vnímání, postoj, vztah a znalosti. K tomuto účelu bude využito zejména Psychologického slovníku od autorů Hartla a Hartlové (2015) a také Pedagogického slovníku od autorů Průcha, Walterová a Mareš (2009).

Percepce prostoru je jedním z hlavních předmětů studia behaviorální geografie a bude dalším klíčovým tématem bakalářské práce. Pro zpracování obecného rámce této problematiky jsou použity zejména dvě publikace. První stěžejní publikací zabývající se tématem percepce v geografii je *Spatial Behavior: A Geographic Perspective* od autorů

Golledge a Stimsona (1997). Autoři zde nejen vysvětlují, co to vlastně je percepce obecně, ale také rozdíl mezi percepcí a poznáním, dále se zabývají i postoji. V knize dále objasňují, stejně jako Siwek (2011), čím je percepce ovlivněna a zasazují ji do kontextu prostoru a behaviorální geografie. Druhou publikací je dále *Percepce geografického prostoru*, jejímž autorem je Tadeusz Siwek (2011). Tato publikace se zabývá, jak již název napovídá, prostorem a jeho percepcí. Najdeme zde jak prosté vysvětlení pojmu percepce a jeho vývoje, ale také zejména i vlivy na vnímání prostoru, kde se Siwek zabývá jak psychologickými tak kulturními podmíněnostmi vnímání prostoru. Tématem ať už percepce obecně či percepce prostoru se zabývá mnoho autorů. Tato problematika byla prozkoumána zejména prostřednictvím mentálních map, kde je výsledkem výzkumu agregovaná mapa představ o prostorovém uspořádání či sídelních preferencí. Z tohoto hlediska prostorovou percepcí zkoumají autoři jako Siwek (1998, 2007), Drbohlav (1991) nebo Bláha a Pastuchová (2013). Všichni tito autoři se ve svých výzkumech zabývali percepcí prostoru a výsledkem výzkumu byla vždy mentální mapa. Siwek (1998) se ve svém článku *Území Československa očima studentů geografie* zabývá tím, jak dobře znají vysokoškolští studenti geografie území Československa a tím, jak je ovlivněna oblíbenost území tím, zdali studenti území osobně znají či v něm nemají přímo trvalé bydliště. Dalšími autory, kteří se zabývali výzkumem percepce byli také Bláha a Pastuchová Nováková (2013) v článku *Mentální mapa Česka v podání českých žáků základních a středních škol*. Autoři se v tomto výzkumu opět zajímají o mentální mapy a výsledkem výzkumu je agregovaná mentální mapa, což není přímo oblastí zájmu této práce, ovšem použitá metoda výzkumu i některé předkládané hypotézy jsou velmi blízké zkoumané problematice. Autoři zde provádí výzkum pomocí dotazníkového šetření jak na školách základních, tak středních se vstupními předpoklady, že lépe budou odpovídat studenti vyšších ročníků a že zde roli bude hrát také geografická blízkost – v tomto případě se jedná o preference v rámci trvalého bydlení. Autoři v tomto výzkumu použili metody, které jsou vhodné i pro výzkumný problém, kterým se tato práce zabývá. Jednalo se zde o kvantitativní výzkum pomocí dotazníkového šetření. Dalším, kdo se zabýval percepcí a také tuto problematiku zkoumal pomocí mentálních map, byl Drbohlav (1991) v článku *Mentální mapa ČSFR, Definice, aplikace, podmíněnost*, který se zabývá zejména sídelní preferencí pro trvalé bydlení. Tento výzkum byl proveden opět pomocí dotazníkového šetření u středoškolských studentů 3. a 4. ročníků v osmi městech ČR a předmětem výzkumu jsou sídelní preference a jejich podmíněnosti. Percepcí prostoru se dále zabývá i množství autorů ve svých diplomových pracích. Například Dostálová (2015), Polanská

(2015), Tafatová (2018) nebo Bucifalová (2014). Všechny tyto diplomové práce se zabývají vnímáním neboli percepcí buď konkrétního místa, nebo zkoumají představy žáků o širších pojmech jako jsou rozvojové země či mapa světa. Právě Bucifalová (2014) ve své práci s názvem *Mapa světa očima žáků základních škol – mezinárodní srovnání* se zabývá i srovnáním těchto představ žáků z různých států, což je případ i předkládané bakalářské práce.

Dalším pojmem, který prostupuje touto prací, je postoj. Pro obecnou definici postojů, jejich vzniku a vývoje bylo využito několika publikací. Zejména *Přehled sociální psychologie* od Čížkové (2000) a *Sociální psychologie* od Nakonečného (2009). Výzkumem právě postojů se pak zabývají například Chvál (2013) nebo Ebenezer a Zoller (1993). První ze zmíněných se zabývá vývojem postojů k matematice v čase, což je předmětem i předkládané bakalářské práce, jež zkoumá vývoj postojů a znalostí s vyšším věkem žáků. Druhý ze zmíněných výzkumů pak zkoumá kvalitativními i kvantitativními metodami postoje k výuce přírodních věd a jak způsob výuky tyto postoje ovlivňuje. Tato problematika je opět hojně probírána i v diplomových či bakalářských pracích. Postoji a jejich definováním se zabývá například Dostálová (2015) ve své diplomové práci *Vnímání města Žďár nad Sázavou žáky místní základní školy a jejich povědomí o tomto městě a jeho blízkém okolí*. V této práci autorka spojuje témata vnímání neboli percepcie a postojů. Tématem postojů se dále zabývá např. i Pírková (2013) ve své diplomové práci *Názory a postoje studentů středních škol na jejich budoucí profesní uplatnění*. V této bakalářské práci můžeme najít zcela detailní rozbor postojů jejich funkci, formování a strukturu. V oblasti postojů můžeme jako poměrně často zkoumanou problematiku zaznamenat postoje žáků k nějakému konkrétnímu vyučovacím předmětu ve škole, jako např. u Spurné (2013) v její diplomové práci *Postoje žáků 5. až 9. ročníků k vyučovacím předmětům etická výchova*, nebo postoje žáků ke konkrétní oblasti vyučovaného předmětu, jako v bakalářské práci Koffera (2014) s názvem *Postoje žáků 9. ročníku ZŠ k fyzicko-geografické a socioekonomické oblasti učiva zeměpisu*. U Spurné (2013) můžeme zaznamenat opět zkoumání určitého vývoje postojů u žáků mezi 5. a 9. ročníkem studia základní školy, zatímco Koffer (2014) se zaměřuje pouze na jeden ročník.

Další problematikou, které se práce dotýká, jsou koncepty a prekoncepty, se kterými žáci vstupují do systému vzdělávání. K obecné definici pojmů kompetence a koncepty byly využity primárně tři publikace. Pro definici kompetencí byla využita publikace Vetešky a Tureckiové (2008), kde můžeme najít význam tohoto pojmu a jeho

vztah k pojmům dalším a také popis kompetencí jak v primárním, sekundárním, tak i terciárním vzdělávání. Dále pro obecnou definici konceptů byla využita především *Školní didaktika* od autorů Kalhous a Obst (2009) a Marešova (2013) *Pedagogická psychologie*. V oblasti prekonceptů opět můžeme zaznamenat řadu výzkumů, zejména těch zahraničních. Výzkumem prekonceptů se zabývá např. Rheinfieldová a Tempelmann (2014) ve výzkumném článku *The Impact of Secondary School Students' Preconceptions on the Evolution of their Mental Models of the Greenhouse effect and Global Warming*. V této publikaci se autoři zaměřují na skleníkový efekt a globální oteplování a na to, jak se u žáků vyvíjí mentální modely těchto pojmů vlivem jejich prekonceptů. Zde autoři zkoumali třináctileté studenty a vliv učebního prostředí na změny mentálních modelů a typizovali 3 druhy prekonceptů. Byly použity kvalitativní metody, které jsou částečně použity i pro vyhodnocení výsledků výzkumu v předkládané práci. Dále se dětskými prekoncepty zabývají také Schubert a Wrenger (2016) nebo Reinfried a Tempelmann (2014). První ze zmíněných zkoumá prekoncepty žáků spojené s formováním a umístěním pouští, použitá metoda je zde kvantitativní a autoři zde navíc operují s výzkumným vzorkem, ve kterém část žáků již byla poučena o pouštích a část nikoli. Podobný přístup byl použit u předkládané bakalářské práce, která pracuje se studenty 1. ročníků na gymnáziu, tedy těmi, kteří ještě neprošli výukou geografie na gymnáziu, a studenty 4. ročníků, tedy těmi, kteří již tuto výuku absolvovali. Druhý ze zmíněných článků pak zkoumá určité prekoncepty žáků v rámci skleníkového efektu a globálního oteplování a snaží se o porozumění a analýzu procesu formování těchto modelů na základě kvalitativního šetření.

Z rešerše literatury vyplývá, že mnoho prací se již zabývalo problematikou percepce, postojů, znalostí a konceptů žáků, ovšem vždy se zaměřením na některý z těchto aspektů. Žádná z výše uvedených prací neslučuje všechny tyto aspekty, které by byly ještě navíc zasazeny do prostorových souvislostí a také uvedeny v určitém mezinárodním srovnání. Právě tím se zabývá předkládaná bakalářská práce.

3 TEORETICKÝ RÁMEC

3.1 Behaviorální geografie

Behaviorální geografie patří v rámci geografie mezi mladší odvětví této vědní disciplíny (Siwek, 2011). Svůj základ má toto odvětví v behaviorismu, což je přístup rozšířený zejména v psychologii. Behavioristé tvrdí, že všechny lidské činnosti, jako je myšlení, vnímání, učení, zaujímání postojů, uchovávání a vyvolávání vzpomínek, lze považovat za chování a toto chování lze studovat vědecky, tj. pomocí nezúčastněného pozorování a objektivní, kvantitativní analýzy jeho výsledků (Golledge, 2006, cit. in Daněk, 2013). Pro poznání lidského chování v prostorových souvislostech, které je typické právě pro behaviorální geografii, jsou klíčové pojmy prostoru a vnímání (Gold, 1980, cit. in Siwek, 2011). České označení pro behaviorální geografii, tedy „geografie chování“, se v české geografické terminologii příliš nevžilo, a proto se v českých geografických publikacích setkáváme nejčastěji s označením „behaviorální geografie“, což je mírně počeštěná verze původního anglického termínu „behavioral geography“ (Siwek, 2011).

Podle Drbohlava (1993, cit. in Sýkora, 1993) se o behaviorální geografii začíná mluvit již v 60. letech 20. století. Siwek (2011) naopak datuje její vznik až do 70. let 20. století. Oba autoři se ovšem shodují v názoru, stejně tak jako například Toušek a kol. (2008) nebo Pavlínek (1993, cit. in Sýkora, 1993), že behaviorální geografie vychází z kritiky tzv. „odlidštěné“ či „dehumanizované“ geografie. Vychází z kritiky normativního a racionalizovaného přístupu, kde člověk byl v geografii vnímán jako objekt jednající zcela racionálně tzv. „homo economicus“ neboli „člověk ekonomický“. Jelikož předchůdce behaviorální geografie byl psychologický behaviorismus, který kladl důraz na analýzu konkrétního chování člověka (Siwek, 2011), i v behaviorální geografii se projeví tyto tendence a geografové se začali zajímat o prostorové aspekty lidského chování a snaží se pochopit člověka v celé jeho šíři včetně např. problematiky hodnot, aspirací, návyků, stupně informovanosti, sociálního tlaku apod. (Drbohlav, 1993, cit. in Sýkora, 1993). Pavlínek (1993, cit. in Sýkora, 1993) tvrdí, že retrospektivně lze behaviorální geografii považovat za jakýsi most mezi prostorovou vědou s minimálním zájmem o člověka a humanistickou geografii, která staví člověka do středu svého zájmu. Přestože někteří autoři nahlíží na behaviorální geografii jako na přínosnou, od mnohých sklídila tvrdou kritiku. Podle Drbohlava (1993, cit. in Sýkora, 1993) behaviorální geografie obohacuje geografii o novou dimenzi tím, že se zajímá o konkrétní lidské

chování, Pavlínek (1993, cit. in Sýkora, 1993) tvrdí, že behaviorální geografie vyprodukovala mnoho velmi zajímavých a inovativních prací a de facto ovlivnila všechny subdisciplíny geografie. Cloke a kol. (1991) považují behaviorální geografii za jakousi „zapomenutou“ perspektivu v geografii a také Toušek a kol. (2008) tvrdí, že je tato subdisciplína geografie někdy považována za slepou větev a jindy za přímou součást humanistické geografie. Někteří autoři naopak hovořili s prudkým rozvojem behaviorální geografie o nástupu tzv. behaviorální revoluce, která byla součástí uznávané kvantitativní revoluce probíhající v 60. letech 20. století.

3.1.1 Předmět studia behaviorální geografie

Již od svých začátků se behaviorální geografie formovala jako pestrá mozaika různorodých přístupů (Drbohlav, 1993, cit. in Sýkora, 1993). Daněk (2013:61) definuje předmět zájmu behaviorální geografie takto: „*Behaviorální geografie se zabývá studiem chováním jednotlivců v prostoru, a to především individuálním vnímáním (percepce) místa a kognitivními procesy spojenými s výběrem lokality nebo volbou trasy v závislosti na této percepci.*“ Zabývá se tedy primárně prostorovým chováním a chováním člověka v prostoru, což tvrdí i Siwek (2011). Prostorové chování definoval Golledge (2001, cit. in Siwek, 2011) jako chování vztahující se k prostoru nebo zjevné jednání člověka v každodenních situacích jako jsou např. cesta do práce, nakupování, rekreace, vzdělávání atd., zatímco chování člověka v prostoru se zaměřuje na příčiny uvedeného zjevného jednání a na pochopení procesů rozhodování, výběru, poznávání prostoru a jeho mapování, získávání prostorových schopností, nechuti riskovat, nejistoty, zvyků, hledání a učení, citového rozpoložení, vztahů, znázorňování poznání, hodnot a víry. Jiným přístupem, který je charakteristický pro behaviorální pohled na chování lidí v prostoru, může být geografie času, kterou zavedl v 60. letech 20. století Torsten Hägerstrand ve snaze rozšířit studie pohybu lidí v prostoru o časovou dimenzi a studovat tak časoprostor jako arénu, ve které lidé vstupují do vzájemných kontaktů. Dle Golledge (2006, cit. in Toušek a kol., 2008) jsou předmětem této subdisciplíny prostorové aspekty behaviorálních procesů člověka, jako je vnímání (percepce), vytváření postojů, učení, uchovávání a vyvolávání vzpomínek nebo používání prostorové představitivosti ve snaze vysvětlit lidské chování v různém prostředí.

Dá se tedy říci, že behaviorální geografie se zabývá všemi formami a způsoby chování člověka v prostoru a sleduje také podmíněnosti tohoto chování, a to nejen

objektivní, ale také subjektivní, tedy ty, které ovlivňují procesy lidského rozhodování (Siwek, 2011).

3.2 Percepce

Tento pojem je velice komplexní a jako takový se užívá a své kořeny má zejména v psychologii. Jeho používání se ovšem rozšířilo i do dalších vědeckých disciplín, přičemž každá ho chápe poněkud odlišně. Pojem percepce obecně označuje vnímání a je také jeho synonymem. Označuje proces, během něhož si člověk ve svém vědomí utváří určitý obraz reality (Siwek, 2011). Je to proces také prudce individuální a dva lidé vnímající stejné podněty si ve své mysli nikdy nevytvoří zcela stejný obraz reality. Podle Psychologického slovníku (Hartl a Hartlová, 2015) může být tento pojem, tedy vnímání, chápán jako určitý odraz reality, který se utváří v lidském vědomí pomocí smyslových orgánů. Na utváření tohoto odrazu reality působí i další vlivy a vnímání je tedy ovlivněno také lidskými postoji, emocemi, zájmy, hodnotami, očekáváním a také dosavadními zkušenostmi (Hartl a Hartlová, 2015). Realitou se rozumí okolní svět a prostředí, které nás obklopuje a které vnímáme svými smysly. Podle Harveyho (1969, cit. in Cox a Golledge, 1969) se ovšem pojem percepce vyznačuje bohatou nejasností či mnohoznačností, jelikož může označovat určitý pohled či názor na svět, názor na život, ale i velice obecný výsledek poznávacích procesů. Dále také tvrdí, že není možné uvést žádnou obecně akceptovanou definici percepce.

3.2.1 Percepce geografického prostoru

Prostor je jedním z hlavních atributů nejen v geografii, ale také našem každodenním životě. Jak píše Siwek (2011), s prostorem se každý individuálně postupně seznamuje, tedy ho vnímá. Tato schopnost vnímání prostoru ovšem není dědičná a každý jedinec si ji vyvíjí postupně. Stejně tak jako není možné uvést všeobecně přijímanou definici percepce, tak ani u prostoru se vědci v jeho definici neshodují. A to nejen proto, že prostorem se nezabývají pouze geografové a je tedy předmětem výzkumu různých disciplín, ale ani sami geografové se neshodují na jednotné definici prostoru, což, jak příznačně podotýká Siwek (2011), vzhledem ke komplexnosti geografie, ani nemůže být jinak. Pro některé geografy je prostor totožný s prostředím, pro jiné je totožný s prostorem geometrickým a jiní ho zase vidí jako množinu prostorových vztahů (Siwek, 2011). Řada geografů se pokouší prostor definovat na základě prostoru absolutního, který je ovšem prázdný a pro geografy má význam až tehdy, nalézají-li se v něm nějaké objekty. Podle Siwka (2011) pro definici geografického prostoru nejsou rozhodující jeho rozměry, ale

jeho provázanost s člověkem. Uvádí jeho jednoduchou definici: „*Geografický prostor je prostor vztahující se k člověku*“ (Siwek, 2011:42).

Samotnou percepcí prostoru se nezabývají pouze geografové, ale například i architekti či urbanisté, pro které jsou vizuální hodnoty prostoru dokonce důležitější než pro geografy. Percepce prostoru a její pojetí v geografii se často liší od toho, jak je tento pojem chápán v psychologii či filozofii (Golledge a Stimson, 1997, Siwek, 2011). Toto rozdílné pojetí spočívá zejména v tom, že geografové chápou percepci zejména v prostorových souvislostech, jde v ní především o vnímání prostoru a objektů vyznačujících se prostorovými charakteristikami (Siwek, 2011). Psychologové naopak chápou percepci spíše jako podmnožinu či funkci poznávání (Golledge a Stimson, 1997). Poznávání je podle psychologů termín nadřazený vnímání. Zatímco vnímání je proces, u kterého je klíčová jeho bezprostřednost a je závislý na podnětu, poznávání nemusí být spojené s jakýmkoliv bezprostředním chováním ani nemusí být v přímém kontaktu s nejbližším okolím (Golledge a Stimson, 1997). Stea (1969, cit. in Golledge a Stimson, 1997) nabízí srozumitelnější rozlišení těchto pojmů z prostorového hlediska a tvrdí, že pojem poznávání používáme v tom kontextu, když je poznávaný prostor buď uzavřený či tak rozlehlý, že není možné poznat ho celý najednou. Geografové také mají tendenci používat tento pojem zejména ve smyslu toho, jak si lidé zapamatovávají a znovu vybavují určité věci, jako v případě například vnímání určitých možností či nebezpečí (Golledge a Stimson, 1997). I přesto, že je obtížné, stejně tak jako u samotného pojmu percepce najít všeobecně přijímanou definici, uvedeme zde alespoň definici Siwka (2011:76), který tvrdí: „*Percepce geografického prostoru je obraz okolního světa, který si každý člověk vytváří ve svém vědomí, svým jedinečným způsobem a na základě zkušeností v podobě mentální mapy.*“ Jak již bylo řečeno, v procesu percepce jsou klíčové lidské smysly, kterými poznáváme prostředí kolem nás. Skrze smysly jsme ovšem schopni vnímat pouze malou část informací, které nám prostředí vysílá, vzhledem ke komplexnosti okolního světa, který vysílá miliony informací o všech svých aspektech (Golledge a Stimson, 1997). Z prostředí lidé vnímají vždy ty podněty, které sami chtějí nebo ty, které jsou pro ně určitým způsobem významné či výrazné a upoutají jejich pozornost. Při vnímání prostoru ovšem různé lidské smysly nejsou zapojeny stejnou měrou, jelikož zrakem, sluchem a čichem jsme schopni poznávat prostředí za hranicí takzvané „hmatové zóny“ (Golledge a Stimson, 1997). Množství informací z prostředí získáváme také zprostředkovaně pomocí médií či díky komunikaci s ostatními lidmi

(Golledge a Stimson, 1997), což je důležité pro tuto práci, jelikož se zaměřuje na otázky nejen týkající se toho, jak studenti poznali sousední stát pomocí výuky ve škole, ale také na jiné aspekty týkající se sousedního státu, které mohli získat právě prostřednictvím médií či komunikace.

3.3 Vymezení dalších základních pojmů

3.3.1 Kompetence

Pojem kompetence se objevuje již v názvu bakalářské práce, a proto je nutné objasnit, co vlastně znamená. Tento pojem je opět používán hned v několika vědních disciplínách a jeho pojetí se také podle toho liší. Podle Vetešky a Tureckiové (2008) veřejnost chápe tento pojem spíše jako možnost vyjádřit se k nějakému problému či pravomoc o něčem rozhodnout. Toto pojetí je stále platné a Veteška s Tureckiovou (2008) dokonce tvrdí, že bychom v odborné terminologii kompetenci mohli, a dokonce i měli vykládat jako oprávnění činit rozhodnutí. Další pojetí tohoto pojmu uvádí Veteška a Tureckiová (2008) jako: *„Specifický soubor znalostí, dovedností, zkušeností, metod a postupů, ale také například postojů, které jednotlivec využívá k úspěšnému řešení nejrůznějších úkolů a životních situací a jež mu umožňují osobní rozvoj i naplnění jeho životních aspirací.“* Jinak řečeno jsou kompetence to, co by měl absolvent určitého stupně vzdělávání umět, aby se svým vzděláním byl schopen se uplatnit v životě a také na trhu práce (Mareš, 2013). V tomto pojetí jsou kompetence v pedagogice označovány za kompetence klíčové.

Klíčové kompetence žáka nejsou vázány na konkrétní vyučovací předměty, ale vytváří obecný základ vzdělávání a jsou rozvíjeny v celoživotním učení (Průcha, Walterová, Mareš, 2009). K utváření a rozvoji klíčových kompetencí přispívá nejen celý obsah vzdělávání, ale také aktivity a činnosti realizované ve škole (Průcha, Walterová, Mareš, 2009). Ve všech zemích EU jsou tyto kompetence zaváděny do vzdělávacích programů na školách (Průcha, Walterová, Mareš, 2009).

Pro každý stupeň vzdělávání v ČR jsou definovány konkrétní klíčové kompetence, které by měl absolvent daného vzdělávacího stupně naplnit. Klíčové kompetence pro daný stupeň vzdělávání jsou vždy uvedeny v rámcovém vzdělávacím programu (Mareš, 2013). Objektem výzkumu pro tuto práci jsou žáci gymnázií, proto budou zde uvedeny pouze klíčové kompetence právě pro gymnázia. Klíčových kompetencí pro

gymnázia existuje šest typů a jsou to kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a kompetence k podnikavosti.

3.3.2 Prekoncepty

Pojem prekoncept je hojně užíván především v české literatuře, ovšem v zahraničí se příliš nevyskytuje, jelikož se pro jeho označení používá mnoho různých termínů (Škoda a Doulik, 2011, cit. in Mareš, 2013). V Pedagogickém slovníku Hartla a Hartlové (2015) pojem „prekoncept“ odkazuje na pojem „žákovo pojetí učiva“ a teprve zde je definován. Právě „žákovo pojetí učiva“ je jeden z velmi běžných názvů používaných v České republice a Hartl a Hartlová (2015:389) ho definují jako: „*Souhrn poznatků, představ a interpretací, které si o učivu vytváří žák nebo student.*“ Tito autoři dále také uvádějí, že tato pojetí jsou zcela individuální, což znamená, že ačkoliv je žákům stejného věku prezentováno totéž učivo, jejich pojetí tohoto učiva se může lišit. Žákovo pojetí učiva se také nevytváří pouze na základě podoby učiva, jak je prezentováno ve výuce, ale často také na základě tzv. naivních teorií dítěte, které nemusí být v souladu s výukovou podobou učiva (Hartl a Hartlová, 2015). Někteří autoři, jako například Kalhous, Obst a kol. (2009) ovšem uvádí, že termíny „žákovo pojetí učiva“ a „naivní teorie dítěte“ jsou vlastně synonyma používána pro označení stejného konceptu. Tyto naivní teorie dítěte vychází z „naivně teoretického“ názoru na to, jak u dítěte vznikají pojmy. Podle tohoto názoru dítě funguje jako „malý badatel“ a konstruuje si provizorní pojmy a provizorní teorie o těchto pojmech, které poté testuje v reálném životě. Přístup zajímavější se o naivní teorie se nazývá konstruktivismus, jelikož tvrdí, že dítě si konstruuje nejen samotné pojmy, ale i vztahy mezi nimi a celé sítě pojmů. Výraz „naivní“ je zde použit zejména proto, že jsou tyto teorie nepřesné, neúplné či nesprávné a často nesouhlasí se školní výukou, a to zejména v přírodovědných předmětech (Hartl a Hartlová, 2015).

Mohli bychom uvést, že prekoncepty jsou podmínkou učení, jelikož právě na ně žáci navazují nové poznatky a buď je přizpůsobují prekonceptům či naopak prekoncepty uzpůsobí novým poznatkům. Vzhledem k tomu, že jsou ale prekoncepty představy značně nepřesné a často mylné, mohou být i překážkou v učení, jak uvádí autoři Kalhous, Obst a kol. (2009).

Pro tuto práci je velice důležité vzít prekoncepty v úvahu. Jsou to určité představy žáků o pojmech, které se v procesu vzdělávání dále formují a zpřesňují a, i když se tato

práce nezabývá výzkumem prekonceptů přímo, je to velice důležitý faktor, který ovlivňuje představy žáků o sousedním státě a pojmech s ním spojených.

3.3.3 Postoje

Cílem jedné části dotazníku v předkládané práci je zjistit právě určité komplexní povědomí žáků o jejich sousedním státě a zejména jejich postoje k němu. Definicí postojů opět můžeme v literatuře najít poměrně velké množství a jednotné vymezení tohoto pojmu doposud neexistuje (Čížková, 2000). Tento pojem má svůj základ v psychologii, ovšem užívá se i v dalších disciplínách, jako například právě v pedagogice. I přes to, že definicí postojů můžeme najít mnoho, v elementárním základu jejich definic se autoři shodují. Nakonečný (2009) uvádí, že postoj je určitý způsob hodnocení, stejně tak i Průcha, Walterová a Mareš (2009) uvádějí, že je to hodnotící vztah, který jedinec zaujímá vůči okolnímu světu, jiným subjektům i sobě samému. Uvádí-li tedy člověk svůj postoj k určitému objektu, zaujímá tak vůči němu hodnotící stanovisko ať už kladné, nebo záporné (Nakonečný, 2009). Postoje jsou relativně stálé a získáváme je během života především vzděláváním (Hartl a Hartlová, 2015), pomocí spontánního učení v rodině (Průcha, Walterová, Mareš, 2009) a také širšími sociálními vlivy jako například prostřednictvím veřejného mínění. Postoje závisí na vztažném systému jedince k určité skupině, tedy pokud máme pozitivní vztah a postoj k jednomu milovanému člověku, může se tento postoj rozšířit i na celou rodinu milovaného člověka. Stejně tak i negativní postoj k jednomu příslušníkovi např. odlišné etnické skupiny se může rozšířit na všechny příslušníky tohoto etnika (Čížková, 2000). Jak dále uvádí Čížková (2000), vztažné systémy se mohou stát i zdrojem předsudků. Předsudky jsou zvláštním druhem postojů a jak již název napovídá, jsou něčím předem vytvořeným či převzatým (Nakonečný, 2009). Jak podotýká Čížková, předmětem předsudků nemusí být pouze osoby či skupiny, ale také věci či jevy. Nejčastěji jsou ovšem chápány jako iracionální averze a předpojatost vůči příslušníkům určitých skupin, nejčastěji etnických. Tomuto pojmu je přisuzován pejorativní význam, jelikož je spojován právě zejména s negativními postoji vůči menšinám, ovšem jak píše Nakonečný (2009), tento význam je předsudkům přisuzován nesprávně, a naopak mohou být předsudky jak pozitivní, tak i negativní. To souvisí zejména s přisuzováním určitých vlastností jedincům, což se často objevuje ve školství a učitelé tak nesprávně předpokládají, že např. inteligentní žáci jsou pilní, kdežto žákům méně inteligentním je přisuzována lenost. Právě výchovou a vzděláváním ve školním prostředí je možné některé předsudky vytvářet či utvrzovat, naopak již vytvořené

nežádoucí předsudky se ani školní výchovou často nedaří efektivně odstranit (Průcha, Walterová, Mareš, 2009).

3.3.4 Znalosti

Dotazníkové šetření prováděné v rámci této bakalářské práce se zaměřuje nejen na postoje žáků k sousednímu národu, ale zejména také na jejich znalosti o sousedním státě, a proto je nezbytné definovat i tento pojem. Pojem znalosti je poměrně běžný a také velice frekventovaně užívaný ovšem jeho přesné vymezení je nedokonalé (Průcha, Walterová, Mareš, 2009). Dle Průchy, Walterové a Mareše (2009) se dají rozlišit dvě roviny významu pojmu znalosti. V užším, didaktickém, pojetí je znalost chápána jako ekvivalent pojmu vědomost a znalosti jsou pak převážně teoretické poznatky osvojené učením, zejména ve škole. V širším pojetí, které do pedagogiky teprve postupně proniká, pak pojem znalost zahrnuje nejen poznatky, ale také dovednosti a schopnosti k vykonávání určitých činností. Jelikož pro účely této práce je znalost chápána v užším didaktickém pojetí, kde figuruje jako synonymum pojmu vědomost, bude zde stručně definován i tento pojem. Průcha, Walterová a Mareš (2009) uvádí, že vědomost je: *„Soustava faktů a pojmů, teorií a komplexních poznatkových struktur, které si jednotlivec osvojil prostřednictvím školního vzdělávání, vlastního učení a z jiných zdrojů. Je výsledkem žákova vnímání, poznávání, myšlení, zapamatování, praktického experimentování i životních zkušeností.“*

4 METODIKA VÝZKUMU

4.1 Charakteristika použitých dat a orientace výzkumu

Základní dvě orientace výzkumu jsou kvantitativní a kvalitativní (Gavora, 2010). Tyto dvě orientace výzkumu se od sebe významně liší a, i když je možné je mezi sebou v rámci jednoho výzkumu kombinovat, pro začínající výzkumníky je vždy lepší zvolit si pouze jednu z nich. Pro tuto práci byla zvolena metoda kvantitativního výzkumu, která je velice objektivní a v přírodních vědách se užívá častěji. Pro vyhodnocení některých částí dotazníku bude ovšem nutné využít i metodu kvalitativní. Již podle názvu je možné odvodit, že kvantitativní metoda se orientuje na číselné údaje, tedy jevy, které lze změřit, vyjádřit číselnými údaji, provádět s nimi matematické operace a analyzovat je pomocí metod popisné statistiky (Gavora, 2010). Výhodami kvantitativního výzkumu je, že je možné dotázat se většího množství respondentů než u výzkumu kvalitativního a bývá i méně časově náročný, stejně tak i následné zpracování a analýza výsledků kvantitativního výzkumu je méně časově náročná. Podle Gavory (2010:36) je cílem kvantitativního výzkumu zejména: „*Vysvětlení příčin existence nebo změn jevů.*“

Data použitá pro účely této práce jsou pouze data primární a zároveň kvantitativní. Data kvantitativní, jak již bylo řečeno, jsou ta, která jsou vyjádřena čísly a dají se podrobit statistické analýze. Data primární jsou ta, jejichž kolekci provede výzkumník, tedy sama autorka práce. Tato data nebyla získána již ve zpracované podobě od nějaké instituce, ale jejich kolekce proběhla pomocí dotazníkového šetření.

4.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Pro zodpovězení výzkumných otázek a splnění cílů práce bylo klíčové zvolit ten správný výzkumný vzorek. V každém ze zkoumaných států byla vybrána 3 gymnázia v různé poloze vzhledem ke státní hranici mezi státy. V České republice to byla gymnázia (od nejvzdálenějšího státní hranici): Církevní gymnázium Německého řádu v Olomouci, Gymnázium Františka Palackého ve Valašském Meziříčí a Gymnázium, Obchodní akademie a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky v Hodoníně. V rámci Slovenské republiky to pak byla gymnázia (od nejvzdálenějšího státní hranici): Gymnázium Andreja Sládkoviča v Banské Bystrici, Gymnázium Ľudovíta Štúra v Trenčíně a Gymnázium Myjava. Při výběru gymnázií hrála roli především vzdálenost od státní hranice mezi dvěma zkoumanými státy. Byla volena tak, aby jedno z nich leželo v těsné blízkosti státní hranice, druhé pak ve větší vzdálenosti a třetí jako nejvzdálenější.

Při výběru gymnázií nehrála roli pouze vzdálenost od státní hranice, ale mezi gymnázii ve Valašském Meziříčí a gymnázii v Trenčíně navíc hrála roli přítomnost horského masivu mezi těmito dvěma městy.

Výzkumný vzorek tvořili vždy žáci prvních a čtvrtých ročníků gymnázia, tedy ti žáci, kteří ještě neabsolvovali výuku regionální geografie států a ti, kteří již tuto výuku absolvovali. Takový výzkumný vzorek byl zvolen z toho důvodu, aby bylo možné sledovat, zda a jakým způsobem se mění znalosti a postoje žáků vzhledem k jejich věku. Na každém gymnáziu byli vždy dotazováni žáci ze dvou tříd každého z již zmíněných ročníků. Počet distribuovaných dotazníků na jednom gymnáziu byl vždy 120, jelikož se počítalo s průměrným počtem 30 žáků na třídu, tedy 60 na ročník a 120 na oba zkoumané ročníky. Na gymnáziích byly dotazníky vyplňovány podle možností a kapacit jednotlivých tříd a skutečné počty vyplněných dotazníků jsou znázorněny v tabulce č. 1.

Tab. č. 1: Počty vyplněných dotazníků z jednotlivých gymnázií a ročníků

ročník	Gymnázia ČR			Gymnázia SK			celkem
	Olomouc	Valašské Meziříčí	Hodonín	Banská Bystrica	Trenčín	Myjava	
1.	45	55	41	58	57	53	309
4.	43	45	42	54	57	54	295
celkem	88	100	83	112	114	107	604

Zdroj: Vlastní zpracování

4.3 Metoda kolekce dat

Jako metoda kolekce dat pro tuto práci bylo zvoleno dotazníkové šetření. Dotazník je nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů, a to zejména proto, že je s jeho pomocí možné dotázat se velkého počtu respondentů při relativně malé časové investici (Gavora, 2010). Jakožto nejčastěji používaná metoda, byl dotazník použit i v řadě výzkumů zmíněných v rešerši literatury, a proto byl zvolen i pro uskutečnění tohoto výzkumu.

4.4 Předvýzkum

Před uskutečněním vlastního výzkumu bylo nutné dotazník otestovat v předvýzkumu, aby bylo možné eliminovat nejasnosti v otázkách a popřípadě je opravit či vylepšit. Po vytvoření první verze dotazníků proběhla v září roku 2018 jejich první distribuce na Gymnáziu Pardubice, Mozartova, kde ho vyplňovali žáci prvních i čtvrtých ročníků. Tito žáci neměli přesně daný časový limit na vyplnění dotazníku, pouze časové

rozmezí, a s jejich pomocí se později stanovil časový limit na 15 minut. Dotazníky byly vyplňovány za přítomnosti autorky a žáci měli možnost doptávat se na nejasnosti v otázkách. Díky pozorování respondentů, zodpovídání jejich dotazů a následné konzultaci s vedoucím práce byly po uskutečnění předvýzkumu některé otázky zpřesněny a jiné úplně vyřazeny z dotazníku. Konečná podoba dotazníku je popsána v podkapitole 4.6, může být také viděna v přílohách č. 1 a 2.

4.5 Dotazníky a jejich distribuce

Dotazník použitý pro tento výzkum obsahuje dva druhy otázek, podle jejich zaměření. Jeden druh otázek je zaměřený na zjišťování znalostí žáků, druhý je pak zaměřený na zjištění určitého celkového povědomí o sousedním státě a postoju k sousednímu národu. Jelikož autorka práce neprováděla tento výzkum samostatně, ale se svou studijní kolegyní, jsou v dotazníku obsaženy i otázky, které nebudou v rámci této práce vyhodnocovány. Dotazník je dvoustranný, přičemž na straně první jsou obsaženy všechny otázky a na straně druhé obrysová mapka buď České nebo Slovenské republiky (podle toho, ve kterém státě probíhala distribuce) pro zakres lokalizačního otázek. Tato mapka ovšem není předmětem zájmu autorky, nýbrž její kolegyně, a proto zde nebude vyhodnocována. Vyjma úvodních identifikačních údajů obsahuje dotazník celkem 20 otázek a jeho podoba a forma, tak jak byl distribuován žákům, může být viděna v přílohách č. 1 a 2.

V dotazníku jsou obsaženy dva základní typy otázek a sice otázky otevřené a uzavřené. Uzavřená dichotomická otázka je v dotazníku obsažena pouze jedna, ostatní otázky jsou otevřené. Otevřené otázky byly zvoleny především z toho důvodu, aby mohli žáci v odpovědích vyjádřit svůj vlastní názor bez „škatulkování“ do předem určených možností. Otevřené otázky byly zvoleny nejen pro otázky zaměřující se na zjištění postojů a vztahů, ale i pro otázky zaměřené na znalosti žáků. U znalostních otázek, byla jejich otevřená varianta zvolena opět proto, aby se žáci vyjádřili sami bez předem předkládaných možností, z nichž jedna by vždy byla správná.

Distribuce dotazníků probíhala buď osobně autorkou práce, přičemž jejich vyplnění ve všech třídách proběhlo ještě ten den, nebo byly po předchozí domluvě se zástupci či vyučujícími gymnázií zaslány poštou na gymnázia, kde je poté vyučující s žáky vyplnili podle svých možností a zaslali zpět. V případě zasílání dotazníků vždy proběhla předchozí komunikace s představiteli gymnázií, přičemž byli vždy

informování, co má být žákům k dotazníkům sděleno a zdůrazněno. Vzhledem k nutnosti zakreslování do obrysové mapky byly dotazníky distribuovány v tištěné podobě a jejich distribuce včetně pilotního předvýzkumu probíhala od září roku 2018 do konce února roku 2019.

4.6 Metody analýzy dat

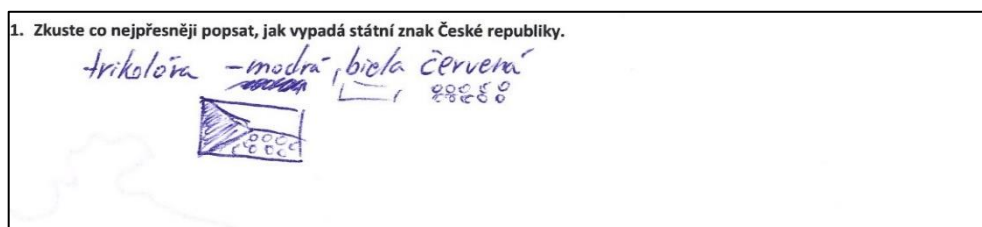
Aby bylo možné získaná data z tištěných dotazníků efektivně statisticky zpracovat a vyhodnotit, bylo nejprve nutné data převést do elektronické podoby, čemuž předcházelo specifické označení každého dotazníku pro jejich snadnou administraci. Poté byla data podrobena statistické analýze a znázorněna do grafických výstupů v podobě map, grafů a tabulek.

Většina otázek byla zpracována zejména pomocí základních četností a průměrů, ovšem některé otázky vyžadovaly ještě předcházející úpravy dat, aby bylo možné je vyhodnotit. Mezi tyto otázky patří otázky č. 5 a 6, které zjišťují, co se studentům vybaví, když se řekne Česká/Slovenská republika, a co se jim vybaví, když se řekne Češi/Slováci. Z každé této otázky byly vytvořeny celkem dva výstupy, a sice sloupcový graf a tzv. „word cloud“, neboli „slovní mrak“, což je grafické znázornění shluku pojmů, jejichž velikost je přímo úměrná četnosti jejich výskytu. Pro vytvoření slovního mraku byly zde použity původní pojmy psané žáky, kdežto pro vytvoření sloupcového grafu musely být pojmy rozděleny vzhledem k jejich velké různorodosti do několika kategorií, aby bylo možné je u jednotlivých škol porovnat.

Dále otázky č. 3, 4, a 10 byly znázorněny pomocí bodového kartodiagramu, kde jsou zobrazena absolutní data, tedy četnosti výskytu jednotlivých odpovědí pomocí kruhových diagramů. Otázka č. 3 zjišťuje, která místa již žáci navštívili v České/Slovenské republice a v mapovém zobrazení jsou velikosti bodů znázorňujících tato místa přímo úměrné četnosti jejich uvedení v dotaznících. Stejným způsobem byla znázorněna i otázka č. 4 zjišťující, které sousední státy žáci navštěvují nejčastěji, pouze s tím rozdílem, že zde byl znázorněn jen jeden diagram pro každý sousední stát rozdělený na 3 části podle podílu četností, kolikrát ho žáci z jednotlivých škol uvedli jako ten nejnavštěvovanější. Dále v otázce č. 10 měli žáci za úkol napsat nejatraktivnější místa České/Slovenské republiky do předem připraveného pořadí 1–6. Pro vyhodnocení této otázky byla pro každé pořadí zvolena váha, kterou byly následně násobeny četnosti výskytu jednotlivých atraktivit. Tyto hodnoty byly poté sečteny a z těchto výsledných

hodnot bylo sestaveno pořadí nejatraktivnějších míst pro jednotlivá gymnázia a také znázorněno pomocí bodového kartodiagramu. Pro váhy byly zvoleny hodnoty stejné jako pořadí atraktivních míst 1–6, přičemž místům prvním v pořadí, tedy těm nejatraktivnějším, byla přiřazena váha 6, druhým v pořadí váha 5 a tak dále.

Další specifické vyhodnocení si žádala poslední otázka v dotazníku, tedy otázka č. 20, která po žácích požadovala, aby se pokusili co nejpřesněji popsat státní znak České/Slovenské republiky. Pro vyhodnocení této otázky byly vytvořeny celkem 4 kategorie, do kterých se dané odpovědi rozřazovaly podle přesnosti popisu státního znaku. Kategorie 0 zahrnuje všechny dotazníky, ve kterých byla tato otázka nezodpovězena, popis byl zcela chybný či žáci popisovali vlajku sousedního státu místo státního znaku, což je také chybná odpověď (viz Obr. č. 1).

Obr. č. 1: Kategorie 0 v otázce č. 20

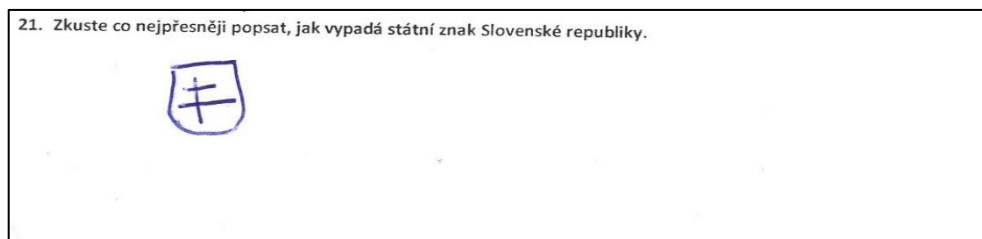
Zdroj: Vlastní zpracování

Do kategorie 1 byly zahrnuty dotazníky, v nichž se žáci alespoň snažili popsat státní znak, i když nebyl popis zcela správný (viz Obr. č. 2 a č. 3).

Obr. č. 2: Kategorie 1 v otázce č. 20 u slovenských respondentů

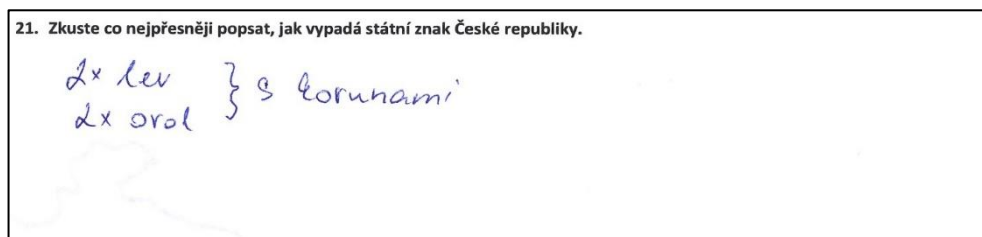
Zdroj: Vlastní zpracování

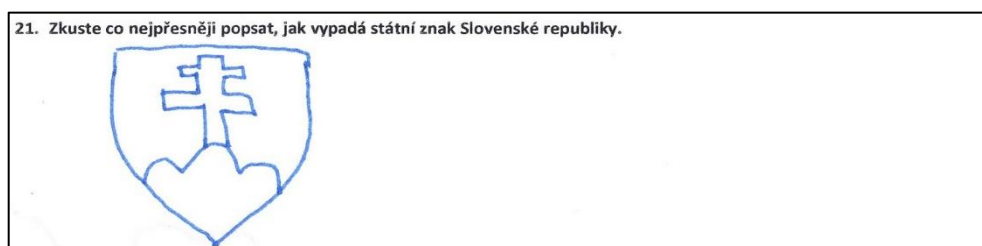
Obr. č. 3: Kategorie 1 v otázce č. 20 u českých respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

Kategorie 2 obsahuje dotazníky, v nichž byl uvedený popis či náčrt již přesnější (viz Obr. č. 4 a č. 5).

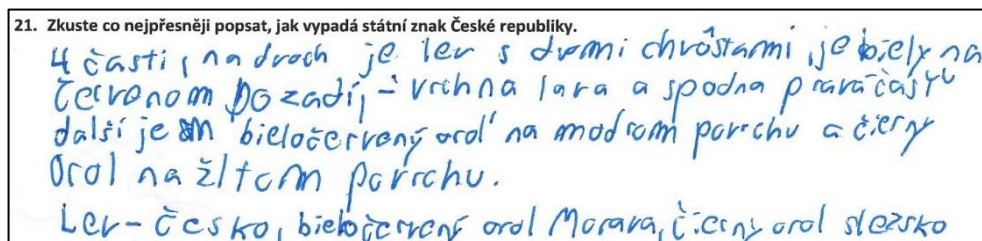

Obr. č. 4: Kategorie 2 v otázce č. 20 u slovenských respondentů
Zdroj: Vlastní zpracování

Obr. č. 5: Kategorie 2 v otázce č. 20 u českých respondentů
Zdroj: Vlastní zpracování

V poslední kategorii, tedy kategorii 3, jsou pak obsaženy všechny odpovědi s co nejpřesnějším popisem státního znaku včetně všeho na něm vyobrazeného a jeho barev (viz Obr. č. 6 a č. 7).

Obr. č. 6: Kategorie 3 v otázce 20 u slovenských respondentů
Zdroj: Vlastní zpracování

Obr. č. 7: Kategorie 3 v otázce 20 u českých respondentů
Zdroj: Vlastní zpracování

5 ANALÝZA VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

V této části budou podrobně analyzována a vyhodnocena získaná data z dotazníkového šetření. Pro data z České i Slovenské republiky byla vždy vytvořena samostatná podkapitola, ve které budou tato data vyhodnocena pro každý ze zkoumaných států zvlášť. Zároveň v rámci každého státu budou samostatně vyhodnoceny otázky podle jejich zaměření. Otázkám zaměřeným na zjištění postojů a vztahu k sousednímu státu a národu bude věnována samostatná podkapitola a stejně tak i otázkám zaměřeným na znalosti žáků. V postojové části bude vyhodnoceno celkem šest takto zaměřených otázek, v části znalostní bude dále vyhodnoceno zbývajících devět otázek. Při vyhodnocování dotazníků z každého státu zvlášť se analýza bude zaměřovat zejména na porovnání výsledků z jednotlivých gymnázií a také na porovnání jednotlivých ročníků. V závěru této části pak budou mezi sebou porovnány výsledky českých a slovenských žáků.

Pro přehlednost byly v grafických výstupech použity pro znázornění odpovědí žáků z konkrétních gymnázií vždy stejné barvy u obou zkoumaných států. Pro gymnázia nejbližší státní hranici byla použita barva žlutá (gymnázium v Hodoníně a Myjavě), pro druhé nejvzdálenější barva červená (gymnázium ve Valašském Meziříčí a Trenčíně) a pro gymnázia nejdále od státní hranice barva modrá (gymnázium v Olomouci a Banské Bystrici).

5.1 Vyhodnocení dotazníků z českých gymnázií

5.1.1 Postojové otázky

První otázka v dotazníku se zaměřovala na jednu ze základních informací, která může podle předpokladu být do značné míry ovlivněna vzdáleností gymnázia od státní hranice. Konkrétně je to otázka zjišťující, kolikrát již žáci navštívili Slovenskou republiku a žáci svými odpověďmi nevyjadřují toliko své postoje, ale spíše vztah k sousednímu státu. Pro názornost byly odpovědi žáků rozděleny do čtyř intervalů podle počtu návštěv (viz Tab. č. 2). V prvním intervalu jsou zařazeni žáci, kteří nejen napsali číslovku 0, ale také ti, kteří otázku vůbec nezodpověděli či napsali, že Slovenskou republiku nenavštěvují vůbec. V intervalu 1–10 jsou zahrnuty odpovědi žáků, kteří na Slovensku byli pouze několikrát, a proto byli snadno schopni určit počet návštěv. Další interval zahrnuje ty, kteří navštívili Slovenskou republiku již vícekrát, ale stále jsou schopni počet návštěv kvantifikovat. Do posledního intervalu pak spadají ti, kteří navštěvují Slovenskou

republiku často a pravidelně a nejsou tedy již schopni objektivně uvést počet návštěv. Z tabulky č. 2 je zřetelně vidět, že v každém ze tří gymnázií připadalo nejvíce odpovědí na interval od jedné do deseti návštěv. Se zvyšující se vzdáleností gymnázia od státní hranice se ovšem zvyšuje i procento odpovědí v tomto intervalu a procento odpovědí v intervalu od jedenácti do padesáti návštěv naopak klesá. Lze si také povšimnout, že s rostoucí vzdáleností od státní hranice se zvyšuje také procento žáků, kteří SR nikdy nenavštívili, a zatímco u žáků z Hodonína a Valašského Meziříčí jsou to pouze 2 % žáků, v Olomouci je to již celých 9 %. Jednoduše řečeno, se zvyšující se vzdáleností gymnázia od státní hranice ubývá počtu návštěv sousedního státu, což potvrzuje také tabulka č. 3 znázorňující průměrné počty návštěv Slovenské republiky žáky jednotlivých českých gymnázií. Nejvyšší průměrný počet návštěv mají žáci z Hodonína, který se nachází v bezprostřední blízkosti státní hranice, u žáků z Valašského Meziříčí již počet návštěv klesá a v Olomouci, která je státní hranici nejvzdálenější je průměrný počet návštěv již méně než poloviční oproti Hodonínu.

Tab. č. 2: Intervaly počtu návštěv SR u žáků českých gymnázií

Interval počtu návštěv	Hodonín	Valašské Meziříčí	Olomouc
0	2 %	2 %	9 %
1-10	51 %	64 %	73 %
11-50	37 %	25 %	14 %
51 +	10 %	9 %	5 %

Zdroj: Vlastní zpracování

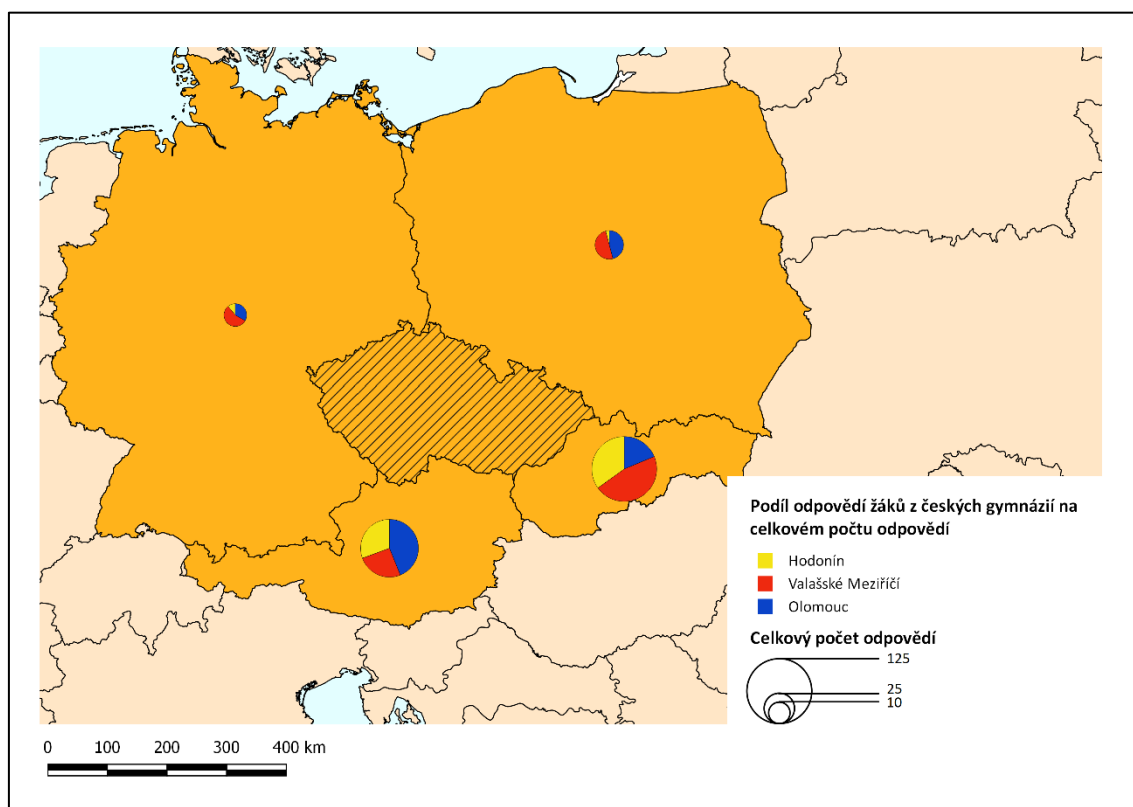
Tab. č. 3: Průměrné počty návštěv SR žáky českých gymnázií

Gymnázium	Průměrný počet návštěv
Hodonín	14,05
Valašské Meziříčí	11,00
Olomouc	5,94

Zdroj: Vlastní zpracování

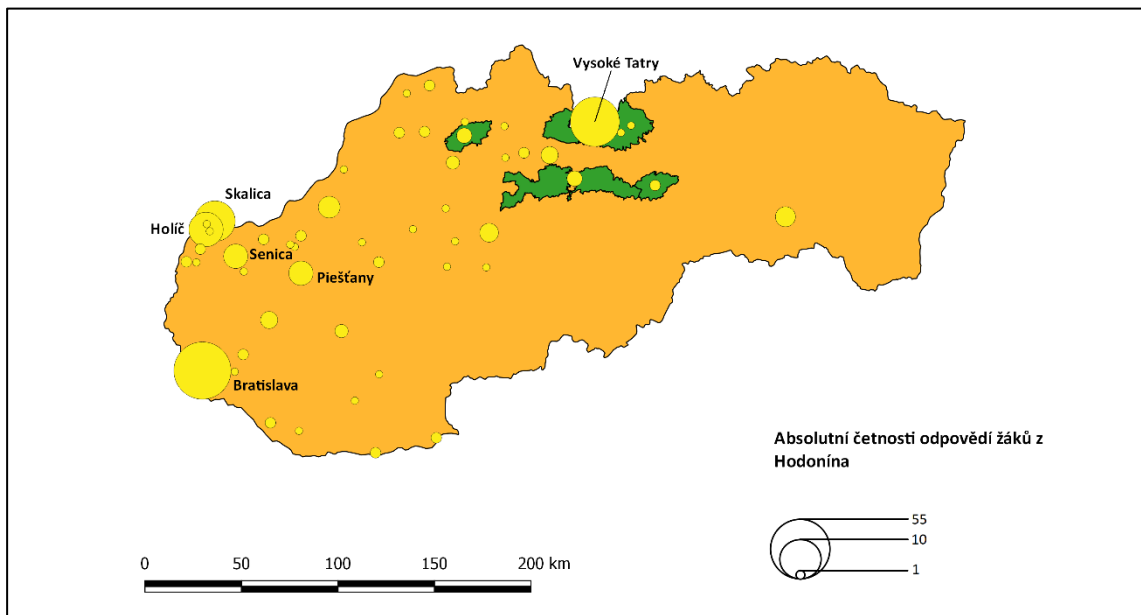

Z vyhodnocení předchozí otázky je již zřejmé, že počet návštěv SR je ovlivněn bydlištěm žáků, respektive polohou gymnázia, které navštěvují vzhledem ke státní hranici. S tím souvisí také fakt, že s rostoucí vzdáleností od státní hranice mohou mít žáci blíže do ostatních sousedních států ČR (viz Obr. č. 8), a proto spádují spíše tam, což má za následek pokles počtu návštěv SR. V jedné z otázek měli žáci za úkol napsat, který sousední stát navštěvují nejčastěji. Jak je vidět na obrázku č. 8 Slovenská republika je celkově nejnavštěvovanějším sousedním státem ČR a nejvíce sem logicky spádují žáci z Hodonína. Naopak Německo či Polsko uváděli v Hodoníně jako nejnavštěvovanější stát minimálně, na rozdíl od žáků z Valašského Meziříčí a Olomouce, kde již je podíl těchto států vyšší. Jako druhý nejnavštěvovanější stát z výzkumu vyšlo Rakousko. Jak můžeme vidět, podíl žáků z Hodonína a Valašského Meziříčí na celku je u Rakouska a Slovenska srovnatelný. Ovšem u žáků z Olomouce se tyto skutečnosti již mění, Slovensko zaujímá místo až druhého nejnavštěvovanějšího státu a prvním se stává Rakousko. Žáci z Olomouce jsou tedy již v takové vzdálenosti od hranice se Slovenskem, že více spádují do Rakouska, což ovlivňuje menší navštěvovanost Slovenska.

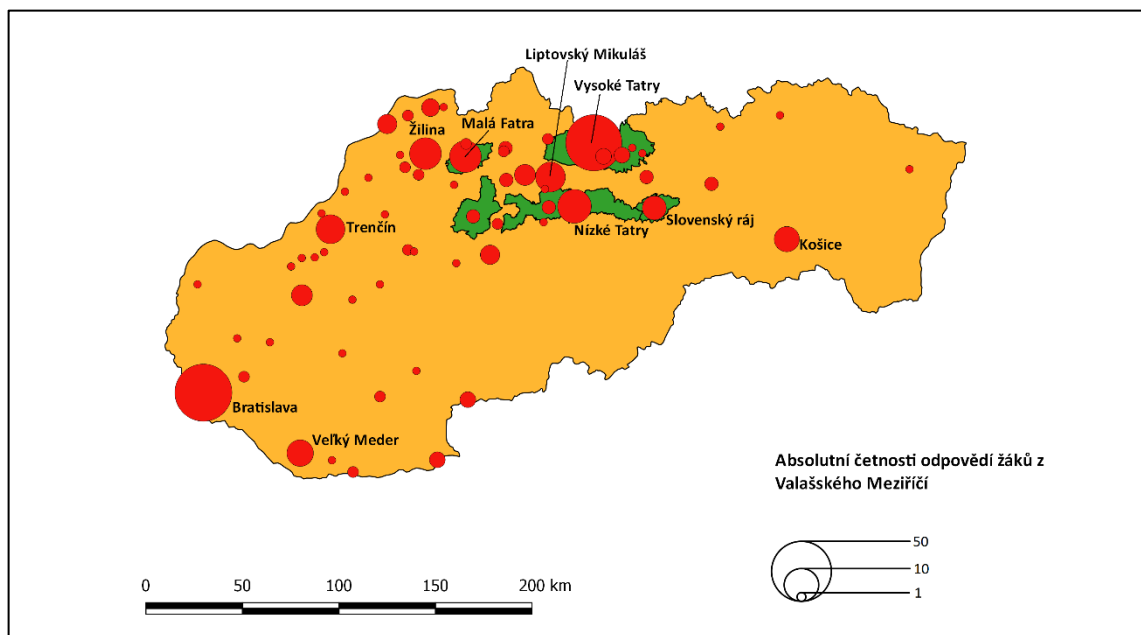

Obr. č. 8: Nejnavštěvovanější sousední státy ČR žáky českých gymnázií
Zdroj: Vlastní tvorba v programu QGIS

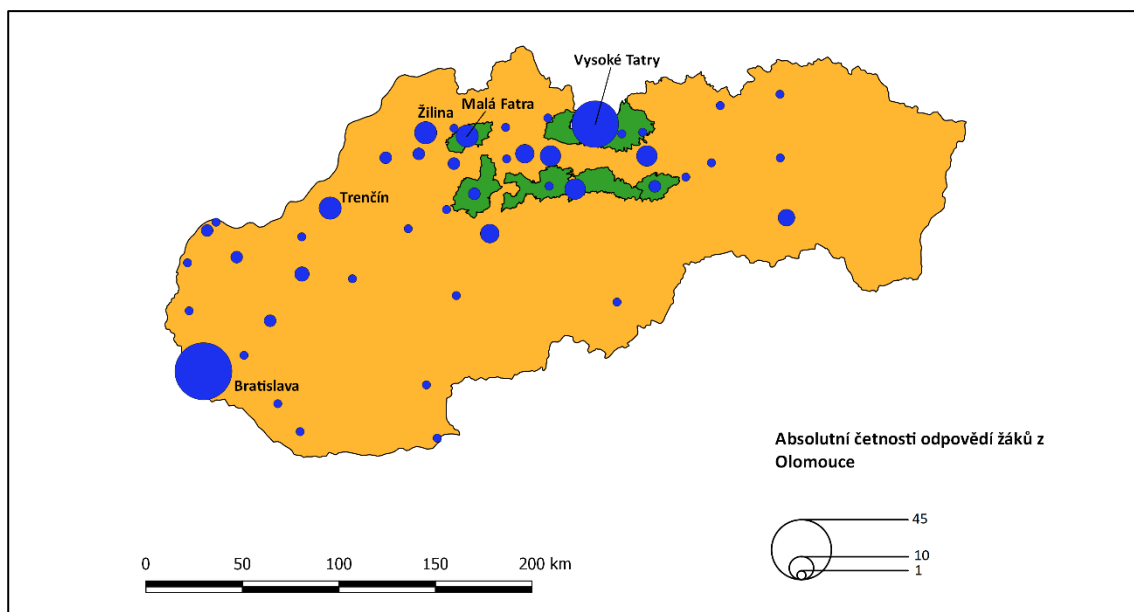
Dalším úkolem žáků bylo v dotazníku zapsat místa, která již na Slovensku navštívili. Z celkových četností uvedení konkrétních míst byl pro každé gymnázium vytvořen kartodiagram znázorňující absolutní četnosti (viz Obr. č. 9–11). V mapách jsou pro přehlednost označena popisky pouze místa s četností alespoň 10, s výjimkou gymnázia v Olomouci, kde byly četnosti tak malé, že byla tato mezní hodnota snížena na 7, aby nebyla popsána pouze 2 místa s největší četností.

Obr. č. 9: Nejnavštěvovanější místa SR žáky z Hodonína
Zdroj: Vlastní tvorba v programu QGIS

Obr. č. 10: Nejnavštěvovanější místa SR žáky z Valašského Meziříčí
Zdroj: Vlastní tvorba v programu QGIS

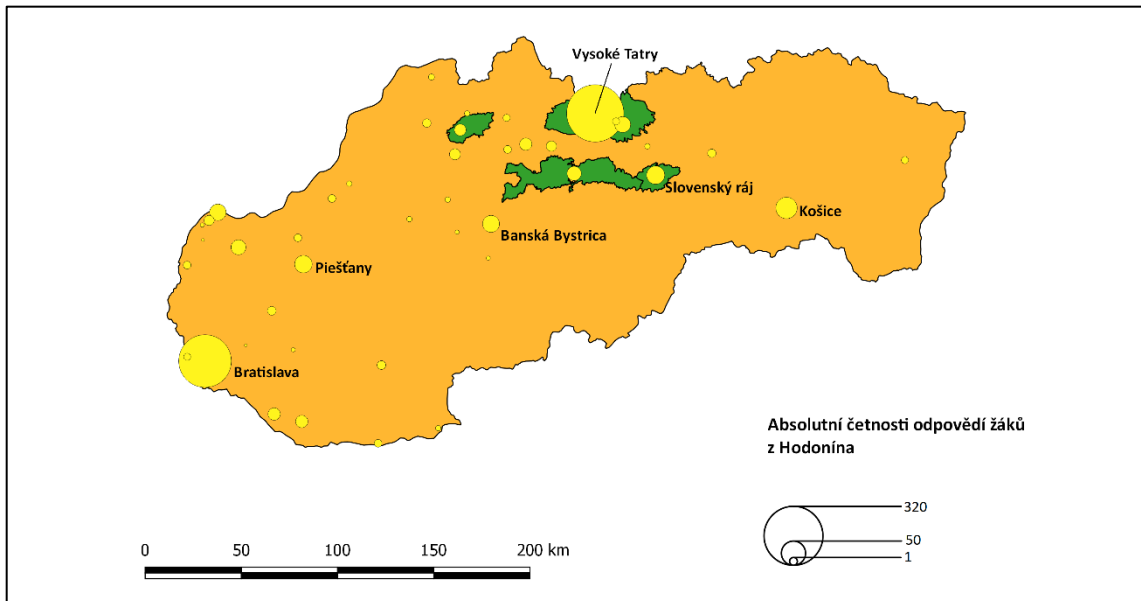

Obr. č. 11: Nejnavštěvovanější místa SR žáky z Olomouce

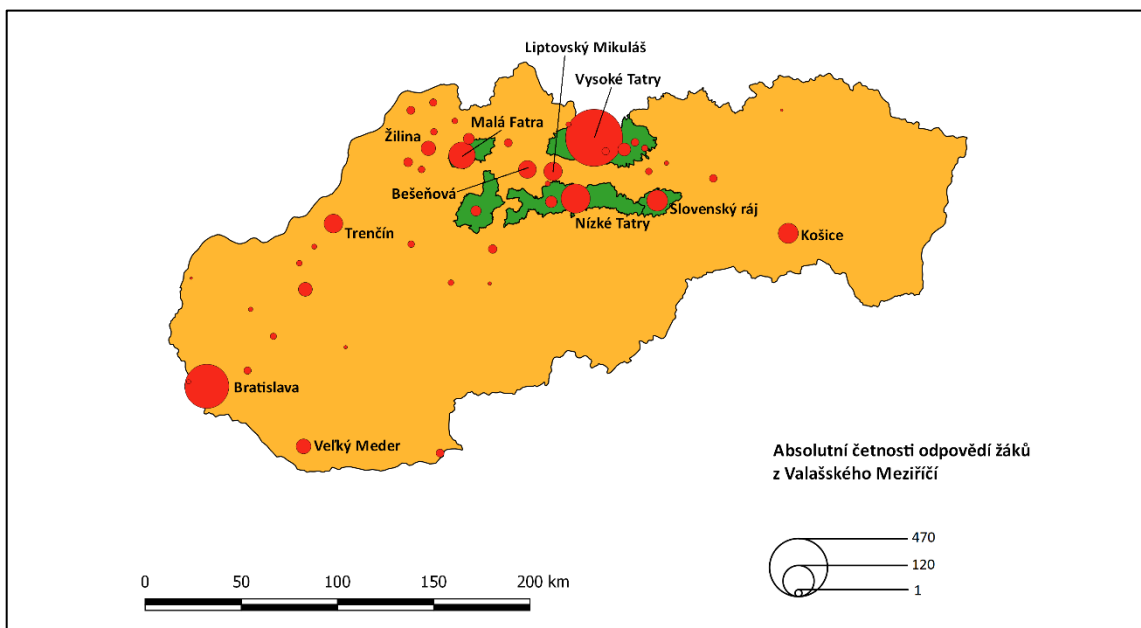
Zdroj: Vlastní tvorba v programu QGIS

Z obrázků č. 9–11 je patrné, že žáci všech českých gymnázií nejvíce navštěvují Bratislavu a Vysoké Tatry. Tato dvě místa mají u všech třech gymnázií srovnatelné četnosti uvedení, z čehož se dá usuzovat, že tato místa jsou velice atraktivní a na jejich návštěvnost má zvyšující se vzdálenost gymnázia od hranic minimální vliv. Je také patrné, že žáci z Hodonína, který leží nejbližší státní hranici, kromě Bratislavy a Vysokých Tater nejvíce navštěvují místa v těsné blízkosti hranice, jako je Skalica či Holíč. U žáků z Valašského Meziříčí se již zájmová oblast mění a tito žáci spádují spíše do blasti Trenčína, Žiliny a zejména do horských oblastí a chráněných území. U žáků z Olomouce můžeme vidět, že navštěvovaných míst již ubývá a zejména také četnosti uvedení jednotlivých míst se rapidně zmenšují. Tito žáci spádují nejvíce do hlavních turistických atraktivit Slovenské republiky, kterými jsou Bratislava a Vysoké Tatry. Navštívená místa úzce souvisí i s počtem návštěv Slovenské republiky. S rostoucí vzdáleností gymnázia od hranic se zmenšuje počet návštěv sousedního státu a s tím související rozmanitost a četnost navštívených míst.

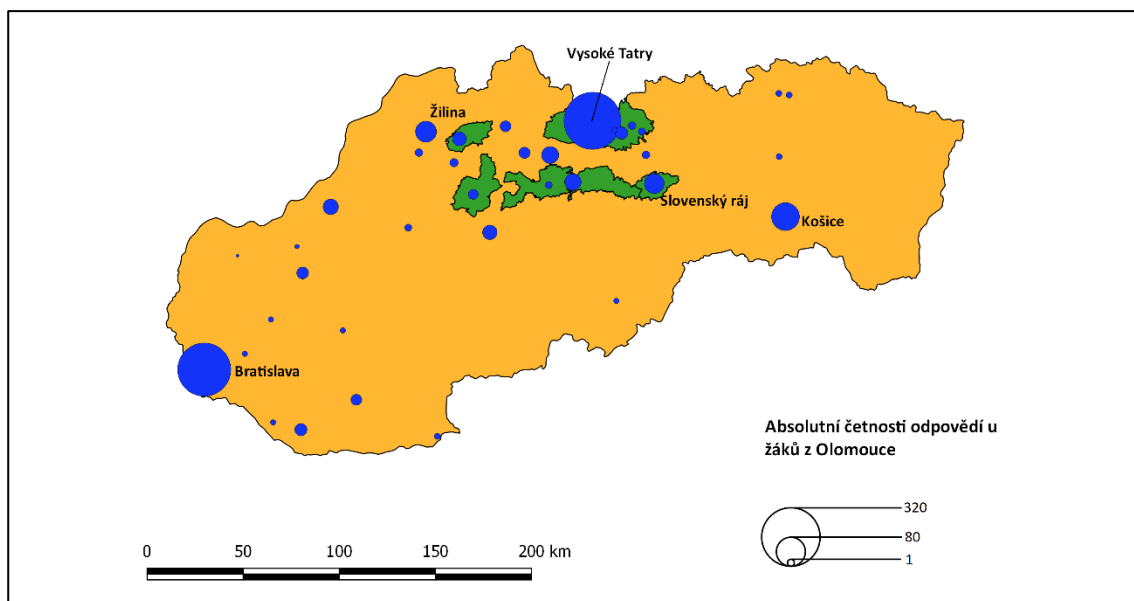
Na žáky navštěvovaná místa mají přímou návaznost místa, která jsou podle žáků na Slovensku nejatraktivnější. Tato otázka je založena čistě na subjektivním názoru každého žáka a své odpovědi měli žáci zapsat do stupnice od 1 do 6, tedy od nejatraktivnějšího místa po místo nejméně atraktivní a to bez ohledu na to, zda dané místo navštívili či nikoliv. Výsledky byly pro názornost opět zpracovány do mapy, přesněji bodového kartodiagramu viz obrázky č. 12-14 (metoda vyhodnocení je přesněji popsána v podkapitole 4.7).

Obr. č. 12: Nejatraktivnější místa SR podle žáků z Hodonína
Zdroj: Vlastní tvorba v programu QGIS

Obr. č. 13: Nejatraktivnější místa SR podle žáků z Valašského Meziříčí
Zdroj: Vlastní tvorba v programu QGIS

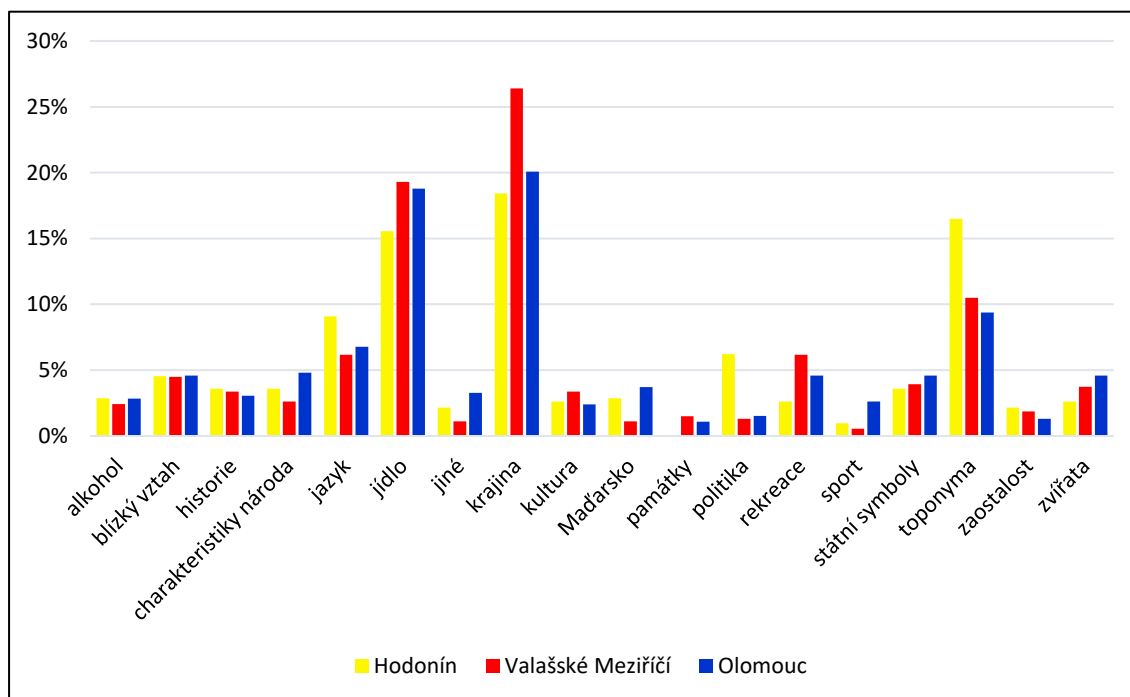
Obr. č. 14: Nejatraktivnější místa SR podle žáků z Olomouce
 Zdroj: Vlastní tvorba v programu QGIS

Ze znázornění nejatraktivnějších míst do mapy je zřetelné, že se tato místa ve velké míře shodují s místy, která žáci jednotlivých gymnázií uvedli jako místa, která již na Slovensku navštívili. Nejatraktivnějších míst je celkově menší počte, než míst navštívených. Při srovnání odpovědí žáků z jednotlivých gymnázií vidíme, že jako nejatraktivnější místa byly ve všech třech případech uvedeny Vysoké Tatry a Bratislava. Z těchto dvou nejatraktivnějších žáci každého ze tří gymnázií uvedli jako místo celkově nejatraktivnější Vysoké Tatry. V tomto případě se dá usuzovat, že vzdálenost gymnázia od státní hranice neměla velký vliv na odpovědi žáků, jelikož místa, která byla žáky z jednotlivých gymnázií uváděna jako nejatraktivnější se ve velké míře shodují. Větší roli zde zřejmě hraje, zda žáci dané místo navštívili či nikoliv, jelikož se navštívená místa do značné míry shodují s místy nejatraktivnějšími.

Poslední dvě otázky spadající do této části nejvíce vyjadřují názory žáků na Slovensko a jejich postoje ke Slováckům. Tyto otázky jsou zaměřené na asociace žáků. První z nich zjišťuje, co se žákům vybaví, když se řekne „Slovensko“ a druhá zjišťuje, co se jim vybaví, když se řekne „Slováci“. Obě tyto otázky byly zpracovány stejným způsobem do dvou grafických výstupů, a sice sloupcového grafu a slovního mraku. Pro snadnější znázornění byly pojmy z každé této otázky rozřazeny do několika kategorií, jejichž procentuální zastoupení na celkovém počtu pojmů u jednotlivých gymnázií bylo převedeno do grafu. Ovšem pro vytvoření slovního mraku byly použity

pojmy v původním znění tak, jak je formulovali žáci, aby nejfrekventovanější výrazy nezanikly v kategoriích, které slučují vždy několik pojmů.

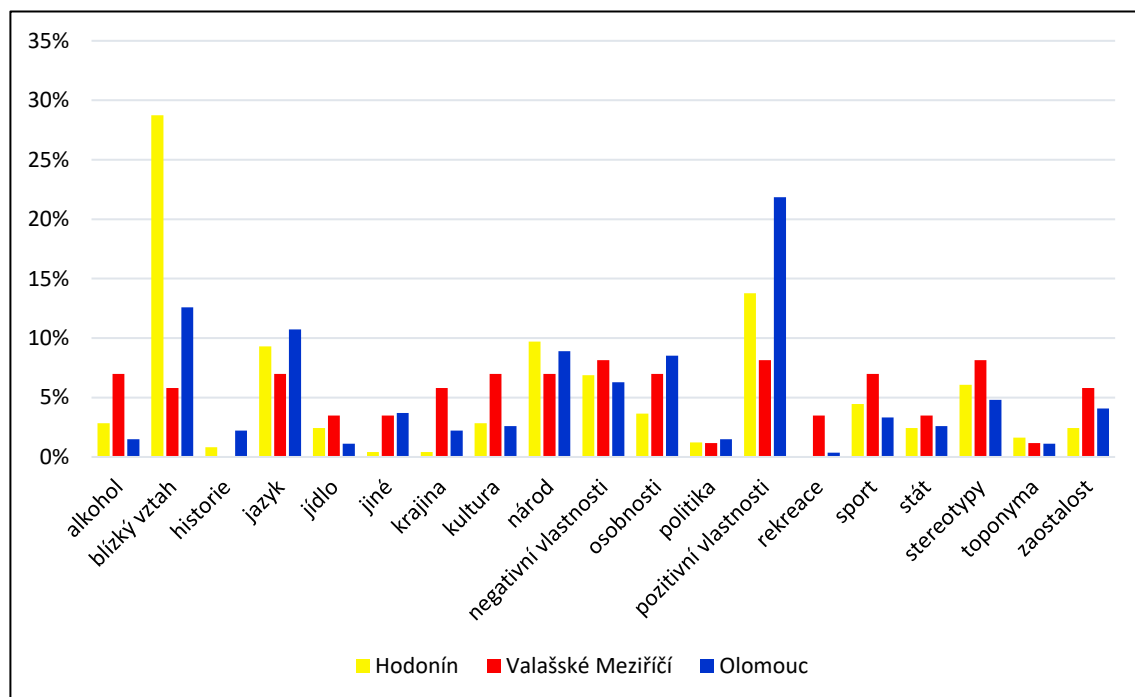
Na obrázku č. 15 vidíme porovnání procentuálního zastoupení kategorií u všech tří českých gymnázií u otázky: „Co se Vám vybaví, když se řekne „Slovensko“?“ Pro tuto otázku bylo z pojmů vytvořeno celkem 18 kategorií. Jak můžeme vidět, žáci všech gymnázií nejvíce uváděli pojmy spadající do kategorie „krajina“, kam byly zařazeny pojmy jako: „Vysoké Tatry“, „krajina“, „příroda“, „řeky“, „Dunaj“ atd. V této kategorii nejvíce vyniká Valašské Meziříčí, v čemž můžeme opět vidět návaznost na navštívená místa na Slovensku, kde žáci z Valašského Meziříčí oproti ostatním spádovali nejvíce do horských oblastí a oblastí s přírodním bohatstvím. Druhou nejpočetnější kategorií je „jídlo“, kam spadají pojmy jako: „halušky“, „brynza“, „sýry“, „korbáčky“ atd. Typické pokrmy mají se Slovenskem velice silně spojení žáci všech tří gymnázií. Vzdálenost od hranic zřejmě hraje roli i u této otázky, jak můžeme vidět u kategorie „jazyk“, kam byly zařazeny pojmy jako: „slovenština“, „jazyk“, „podobná řeč“, tak i konkrétní slovenská slova a výrazy. V této kategorii žáci z Hodonína, který leží v těsné blízkosti hranic, jasně převyšují žáky z ostatních gymnázií. Stejně tak i v kategorii „toponyma“, kam byly zařazeny konkrétní názvy měst. Porovnání kategorií a jejich rozdíly u českých a slovenských žáků budou blíže popsány v podkapitole 5.3.

Obr. č. 15: Co se žákům českých gymnázií vybaví, když se řekne „Slovensko“
Zdroj: Vlastní zpracování

jako: „bratři“, „bratia“, „sousedí“, „rodina“, „známi“ atd. Podíl této kategorie je jasně největší u žáků z Hodonína, který leží v těsné blízkosti státní hranice. Tito žáci mají na Slovensku často přátele a rodinu, což může být důvodem, proč blízký vztah se Slováky velice často zmiňují. Druhý největší podíl této kategorie se vyskytuje paradoxně u žáků z nejbudálenější Olomouce, ovšem zde to může být zapřičiněno velkým počtem slovenských studentů navštěvujících tamní univerzitu, se kterými mohou gymnazisté přijít do styku na denní bázi.

Obr. č. 17: Co se žákům českých gymnázií vybaví, když se řekne „Slováci“
 Zdroj: Vlastní zpracování

Na obrázku č. 18 můžeme opět vidět slovní mrak konkrétních pojmů, které si žáci všech tří českých gymnázií spojují se Slováky.

Obr. č. 18: Slovní mrak pojmů, které si čeští žáci spojují se Slováky
 Zdroj: Vlastní tvorba v programu Wordle

5.1.2 Znalostní otázky

Otázky zaměřené na postoje bylo nutné vyhodnocovat ve velké míře kvalitativně. V této části budou vyhodnoceny otázky zaměřené na znalosti žáků, kde je možné přesně určit, zdali žáci na otázku odpověděli správně či nesprávně, což u otázek v předcházející části nebylo možné. Výběru otázek zaměřených na znalosti žáků předcházela průzkum obsahu vybraných učebnic zeměpisu pro základní školy a gymnázia. Poté byly zvoleny otázky zaměřené zejména na základní znalosti, které by měli již žáci prvních ročníků na gymnáziu být schopni zodpovědět.

První dvě z těchto otázek byly zaměřeny na znalost hlavního a druhého nejlidnatějšího města Slovenska. Zde autorka vycházela z předpokladu, že hlavní město Slovenské republiky je znalost základní, kterou by měla prokázat naprostá většina žáků bez ohledu na vzdálenost od státní hranice či věk. Tento předpoklad se po analýze výsledků také potvrdil, jak je vidět v tabulce č. 4. Naprostá většina žáků, tedy více než 90 %, byla schopná správně uvést hlavní město Slovenské republiky. Odpověď nesprávná se celkově vyskytla pouze jednou a žáků, kteří tuto otázku nezodpověděli, byla naprostá menšina. Z výsledků ovšem vyplývá, že u žáků z Olomouce stoupá podíl těch, kteří tuto otázku nezodpověděli, a také se zde vyskytla jediná nesprávná odpověď, kdy byly jako hlavní město Slovenské republiky místo Bratislavy uvedeny Košice. Určitý vliv vzdálenosti od státní hranice tu tedy zaznamenáváme. Při porovnání prvních a čtvrtých ročníků se opět potvrzuje velká úspěšnost a výsledky vykazují minimální rozdíly mezi ročníky, jelikož oba měly opět více než 90 % správných odpovědí.

Tab. č. 4: Správnost uvedení hlavního a druhého nejlidnatějšího města SR žáky českých gymnázií

Odpověď	Hlavní město			Druhé nejlidnatější město		
	Hodonín	Valašské Meziříčí	Olomouc	Hodonín	Valašské Meziříčí	Olomouc
Správně	95 %	96 %	90 %	49 %	53 %	39 %
Nesprávně	0 %	0 %	1 %	10 %	12 %	14 %
Nezodpovězeno	5 %	4 %	9 %	41 %	35 %	48 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Analýza výsledků u druhého nejlidnatějšího města Slovenska již vykazuje zajímavější výsledky. Zde se již správnost odpovědí rapidně zmenšila a pouze v jednom případě přesáhla 50 %. Při porovnání výsledků prvních a čtvrtých ročníků bylo

zjištěno, že u čtvrtých ročníků je podíl správných opovědí vyšší než u prvních ročníků a ve všech případech přesahuje 50 %. Ovšem s rostoucím podílem správných odpovědí, se zvýšil i podíl odpovědí nesprávných a podíl nezodpovězených naopak klesá. Z toho vyplývá, že žáci čtvrtých ročníků měli větší snahu tuto otázku zodpovědět, i přestože nebyla odpověď správná. Žáci, kteří uvedli nesprávnou odpověď, nejčastěji uváděli jako druhé nejlidnatější město Žilinu, která je ovšem až čtvrtým nejlidnatějším městem Slovenska.

Další zjišťovanou znalostí u žáků byl počet obyvatel Slovenské republiky a dvou nejlidnatějších slovenských měst, tedy hlavního města Bratislavy a druhého nejlidnatějšího města Košic. U této otázky se samozřejmě od žáků neočekávaly přesné hodnoty, které by ani nebylo možné uvést vzhledem k neustálé proměnlivosti tohoto ukazatele. Cílem bylo tedy zjistit, zdali mají žáci alespoň přibližnou orientaci o počtech obyvatel. Celkově ze všech tří gymnázií počet obyvatel Slovenské republiky vyplnilo 83 %, počet obyvatel Bratislavy 57 % a počet obyvatel Košic již pouze 49 % žáků. Obecně se dá také říci, že podle vypočítaných průměrných hodnot žáci skutečné počty obyvatel¹ spíše nadhodnocují. U počtu obyvatel SR můžeme vidět, že s rostoucí vzdáleností gymnázia od hranic žáci průměrně uváděli vyšší hodnoty. Toto prakticky platí i u počtu obyvatel dvou nejlidnatějších slovenských měst. V tabulce č. 5 jsou uvedeny pouze průměrné hodnoty, ovšem vyskytovaly se i hodnoty extrémní. Například u počtu obyvatel SR se nejvyšší uvedená hodnota rovnala 15 mil., což je téměř trojnásobek skutečného počtu obyvatel. Nejmenší uvedený počet obyvatel SR se rovnal 1,5 mil., což je naopak hodnota téměř třikrát menší než skutečná.

Tab. č. 5: Průměrné počty obyvatel SR a dvou nejlidnatějších slovenských měst uváděné českými žáky

Gymnázium	Počet obyvatel (mil.)		
	SR	Bratislava	Košice
Hodonín	5,98	0,74	0,37
Valašské Meziříčí	6,80	0,66	0,37
Olomouc	6,99	0,99	0,53
Celkem	6,62	0,77	0,41

Zdroj: Vlastní zpracování

Další otázka se u žáků zaměřovala na jejich znalost sousedních států Slovenské republiky. Zde se jasně ukázalo, že s rostoucí vzdáleností gymnázia od hranic klesá jejich

¹ Podle dat Štatistického úradu Slovenskej republiky (ŠÚSR, 1.1.2018)

schopnost vyjmenovat všechny sousední státy SR. Ve výčtu ovšem nezapomínali jen na státy, které jsou jim vzdálenější, ale i na samotnou Českou republiku. Nejvíce žáci vynechávali Ukrajinu, což je pochopitelné vzhledem k větší vzdálenosti od České republiky a také nejmenšímu území, na kterém Ukrajina se SR sousedí. Kromě toho žáci v několika případech uvedli i státy, které se Slovenskem vůbec nesusedí, jako například často zmiňované Bělorusko, dále také Rusko, Rumunsko, Bulharsko, Německo, Slovinsko či Litvu. Dalším úkolem žáků bylo také ohodnotit turistickou atraktivitu sousedních států známkami od 1 do 5 (jako ve škole). Zde se bez ohledu na vzdálenost od státní hranice jednoznačně žáci shodli na Rakousku, jakožto nejatraktivnějším ze sousedních států Slovenské republiky.

Jedna z dalších otázek se zaměřovala na úmoří Slovenské republiky, konkrétně žáci byli tázáni, jaké úmoří je na Slovensku dominantní. Celkově ze všech tří gymnázií tuto otázku zodpovědělo pouze 39 % respondentů, což je velice málo. Nejméně správných odpovědí napsali žáci z Olomouce, zde se opět zřejmě projevuje vliv větší vzdálenosti, ovšem nemusí to být jediný vliv. Kladným zjištěním je, že z počtu zodpovězených otázek patřil většinový podíl u každého gymnázia správným odpovědím, což je úmoří Černého moře. Druhou nejčastější odpověď pak tvořila „Dunaj“, kterou mají žáci zřejmě spojenou s úmořím díky tomu, že je jednou z řek, která odvádí vodu právě do Černého moře. Ovšem za správnou odpověď ji není možné považovat. Při porovnání prvních a čtvrtých ročníků jasně vyšla najevo menší úspěšnost prvních ročníků, jelikož často ještě nemají znalost toho, co to vlastně úmoří je. Z celkového počtu respondentů z prvních ročníků celkem 72 % tuto otázku vůbec nezodpovědělo, ovšem ti, kteří otázku zodpověděli, napsali v 63 % správnou odpověď.

I přesto, že otázka na dominantní úmoří Slovenska měla velice malý podíl jejího zodpovězení, otázka následující zaznamenala ještě menší úspěšnost. Po žácích se požadovalo, aby napsali, jaký je na Slovensku nejdůležitější průmysl a dvě sídla tohoto průmyslu. Tato otázka byla vybrána záměrně z toho důvodu, že v České i Slovenské republice je dominantním průmyslovým odvětvím průmysl automobilový. Ze všech tří českých gymnázií tuto otázku zodpovědělo pouze 35 % respondentů. Ovšem kladným zjištěním opět je, že z podílu respondentů, kteří na otázku odpověděli, patřil vždy většinový podíl strojírenskému průmyslu (pro přehlednost byl automobilový průmysl seskupen s nadřazeným strojírenským). Druhou nejčastější odpověď pak tvořil potravinářský průmysl, konkrétně bylo často zmiňováno mlékárenství. Sídla konkrétních

průmyslů pak zaznamenala ještě menší podíl zodpovězení, ovšem u strojírenského byla nejčastěji jako jeho sídla psána správně Bratislava a Žilina. Při analýze výsledků nebyl zaznamenán žádný specifický trend proměnlivosti odpovědí vzhledem ke vzdálenosti gymnázia od státní hranice. Ovšem při porovnání prvních a čtvrtý ročníků zde odpovědi opět vykazují vyšší úspěšnost čtvrtých ročníků, které již absolvovaly danou výuku.

Poslední tři otázky v dotazníku byly spíše politického rázu. Jedna z nich po studentech požadovala, aby napsali jména tří slovenských aktivních politiků, další se dotazovala na přesné datum zániku Československa a poslední na popis státního znaku Slovenské republiky. Jména aktivních slovenských politiků se u studentů všech gymnázií ve velké míře shodovala. Pořadí nejčastěji uváděných slovenských politiků bylo u všech tří gymnázií totožné. Nejčastěji žáci zmiňovali Roberta Fica, bývalého předsedu vlády Slovenské republiky. Na druhém místě žáci nejčastěji zmiňovali Andreje Kisku, který byl v době, kdy docházelo ke kolekci dat, prezidentem Slovenské republiky. Třetím nejčastěji uváděným slovenským politikem se chybně stal Andrej Babiš. I přesto, že je Andrej Babiš politikem a má slovenský původ, je ale politikem českým, nikoliv slovenským. Při porovnání jednotlivých gymnázií bylo zřejmé, že se podíl respondentů, kteří tuto otázku nezodpověděli, s rostoucí vzdáleností od státní hranice také zvyšuje. Schopnost vyjmenovat jména aktivních slovenských politiků tedy s rostoucí vzdáleností od státní hranice klesá. Dále porovnáním prvních a čtvrtých ročníků byla opět zjištěna větší úspěšnost ročníků čtvrtých, které již prošly výukou a více se orientují v politické sféře.

Další již zmíněnou položkou v dotazníku bylo napsat přesné datum zániku Československa. Toto bylo opět považováno za elementární základ, který by měl znát každý žák bez rozdílu. Odpovědi zde vykazovaly poměrně velké procento úspěšnosti. Celkově ze všech tří gymnázií bylo 63 % správných odpovědí, tedy 1.1.1993. Někteří respondenti také psali nepřesně pouze rok 1993, zejména žáci prvních ročníků. Celkově bylo větší procento správných odpovědí připsáno čtvrtým ročníkům. V rámci chybných odpovědí pak žáci často psali rok 1918, tedy ne zánik Československa, ale naopak jeho vznik.

Poslední otázka v dotazníku po studentech požadovala, aby se pokusili co nejpřesněji popsat státní znak SR. Zde byly pro vyhodnocení vytvořeny celkem čtyři kategorie 0–3 podle přesnosti popisu státního znaku, které jsou podrobněji popsány v podkapitole 4.7. V odpovědích na tuto otázku se opět projevil vliv vzdálenosti od státní

hranice. U žáků z Olomouce byl zaznamenán největší podíl nezodpovězení této otázky. Nejvíce odpovědí bylo ve všech třech gymnáziích zařazeno do kategorií 1 a 2. Největší podíl v kategorii 3, kam byly zařazeny pouze ty nejpřesnější popisy státního znaku, pak nebyl zaznamenán u žáků z Hodonína, který je nejbližší státní hranici, ale u žáků z Valašského Meziříčí. Opět byly v popisu celkově úspěšnější čtvrté ročníky oproti ročníkům prvním.

Celkově výsledky vyhodnocení všech otázek vykazují určité shodné trendy. Podle předpokladů byly čtvrté ročníky úspěšnější ve znalostní části dotazníku. Ve většině případů bylo také možné zaznamenat změny s rostoucí vzdáleností od státní hranice. Tyto změny se ovšem nejvíce projeví až u žáků z Olomouce, kdežto rozdíly mezi Hodonínem a Valašským Meziříčím se většinou vzájemně stíraly, či byli žáci z Valašského Meziříčí dokonce úspěšnější.

5.2 Vyhodnocení dotazníků ze slovenských gymnázií

Jako u žáků českých gymnázií zde budou vyhodnoceny otázky stejným způsobem a ve stejném pořadí, pouze s tím rozdílem, že zde budou vyhodnoceny odpovědi žáků slovenských gymnázií, které zjišťují jejich postoje a znalosti o České republice.

5.2.1 Postojové otázky

Všechny otázky v dotazníku pro slovenské žáky jsou totožné s těmi, které byly položeny žákům českým. První otázkou je tedy opět dotaz na to, kolikrát již navštívili Českou republiku. Četnosti návštěv byly opět rozloženy do totožných intervalů a jsou znázorněny v tabulce č. 7. Prokazuje se zde stejný trend jako u českých žáků a je vidět, že s rostoucí vzdáleností gymnázia od státní hranice klesá u slovenských žáků počet návštěv České republiky. Tento trend opět potvrzuje také tabulka č. 8 s průměrnými počty návštěv. Výsledky z Banské Bystrice vykazují největší četnosti v intervalu od jedné do deseti návštěv a celých 19 % žáků Českou republiku nikdy nenavštívilo. Do nejvyšších intervalů pak spadá minimální počet odpovědí žáků.

Tab. č. 6: Intervaly počtu návštěv ČR u žáků slovenských gymnázií

Interval počtu návštěv	Myjava	Trenčín	Banská Bystrica
0	2 %	1 %	19 %
1-10	26 %	38 %	72 %
11-50	39 %	39 %	9 %
51 +	33 %	22 %	0 %

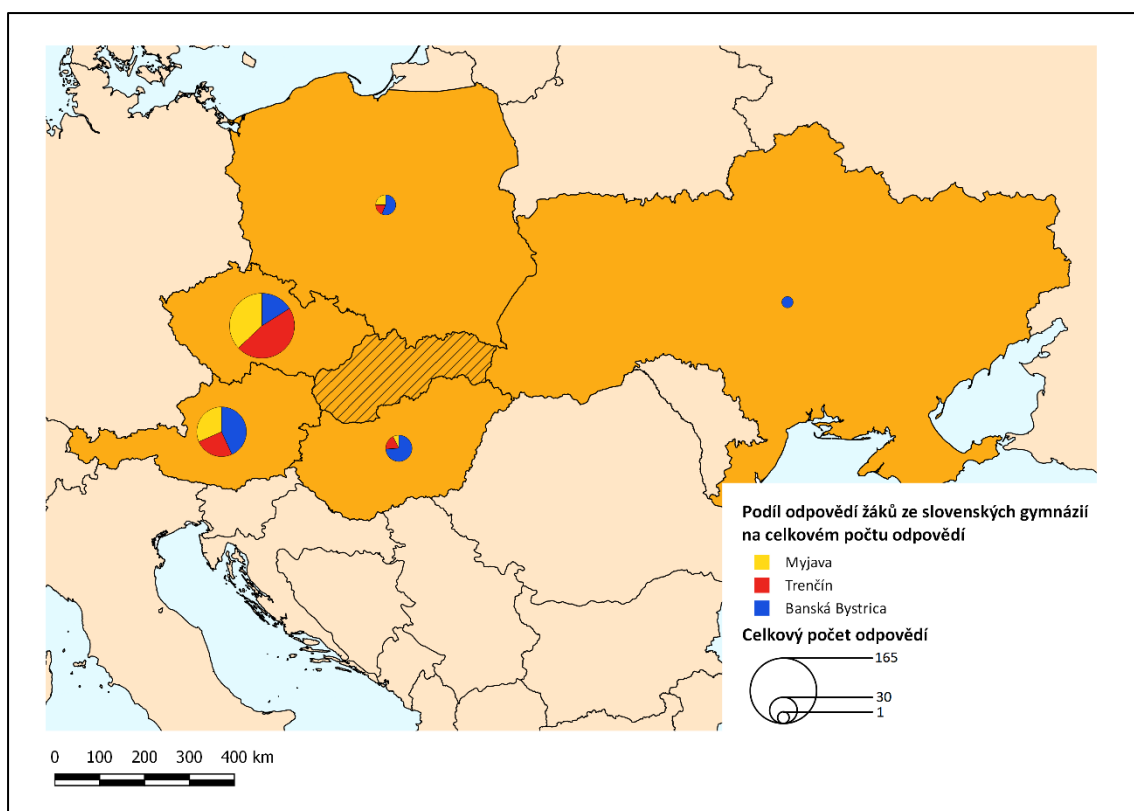
Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. č. 7: Průměrné počty návštěv ČR žáky slovenských gymnázií

Gymnázium	Průměrný počet návštěv
Myjava	41,39
Trenčín	37,45
Banská Bystrica	5,03

Zdroj: Vlastní zpracování

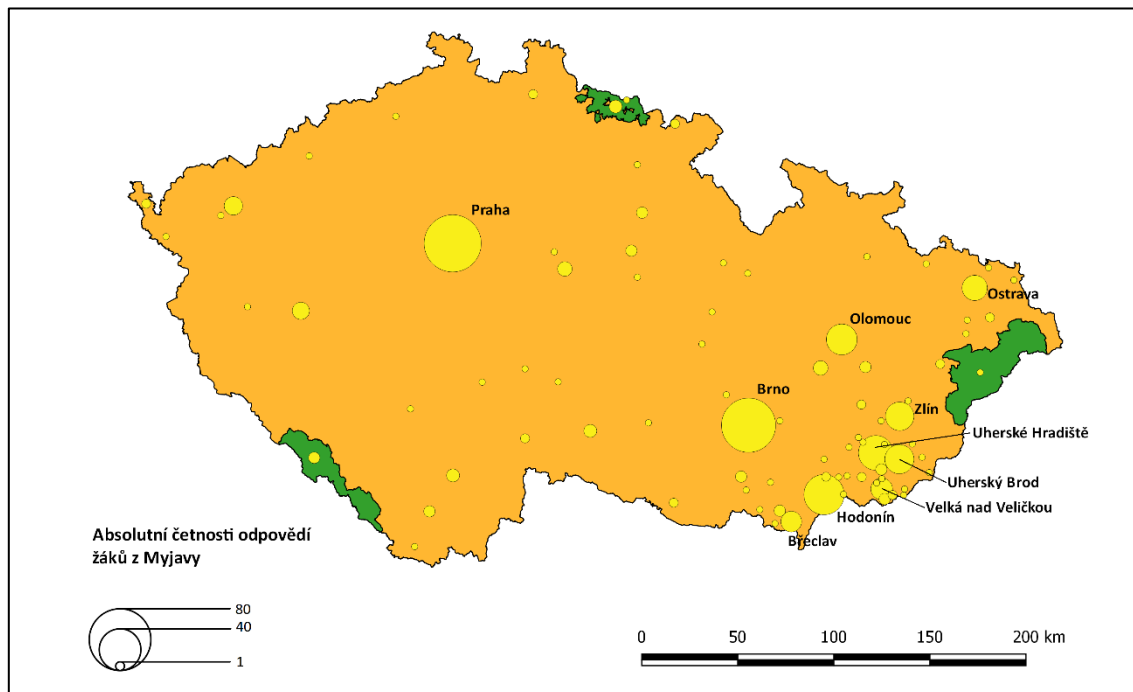
Stejně tak, jako u českých žáků, bylo i u těch slovenských zjišťováno, který sousední stát navštěvují nejčastěji. Z výzkumu se ukázalo, že slovenští žáci celkově nejvíce navštěvují Českou republiku, druhým nejnavštěvovanějším státem se pak stalo Rakousko. Při porovnání jednotlivých škol je zřejmé, že zatímco žáci z Myjavy a Trenčína mají na návštěvnosti ČR majoritní podíl, žáci z Banské Bystrice nejvíce navštěvují Rakousko. V Banské Bystrici již také více navštěvují Maďarsko, které žáci z ostatních gymnázií uváděli jako nejnavštěvovanější pouze minimálně, navíc zde byla jako nejnavštěvovanější zmíněna také Ukrajina. S rostoucí vzdáleností od státní hranice tedy slovenští žáci více spádají zejména do Rakouska a také do Maďarska, čímž je ovlivněn menší zájem o ČR.

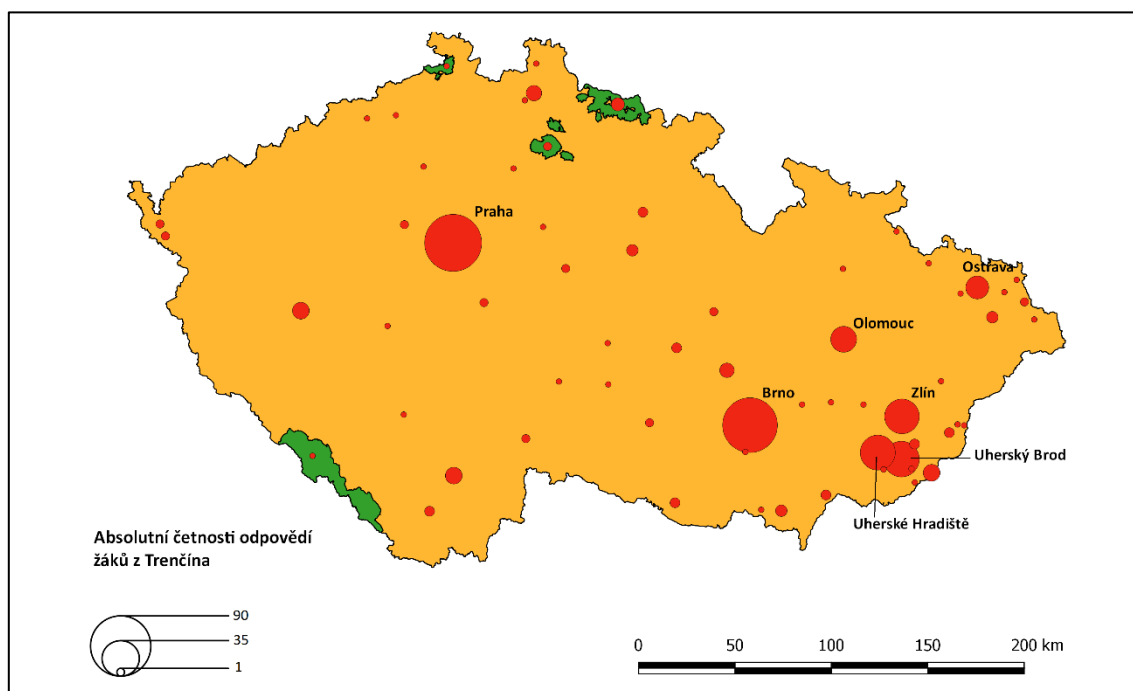
Obr. č. 19: Nejnavštěvovanější sousední státy SR žáky slovenských gymnázií

Zdroj: Vlastní tvorba v programu QGIS

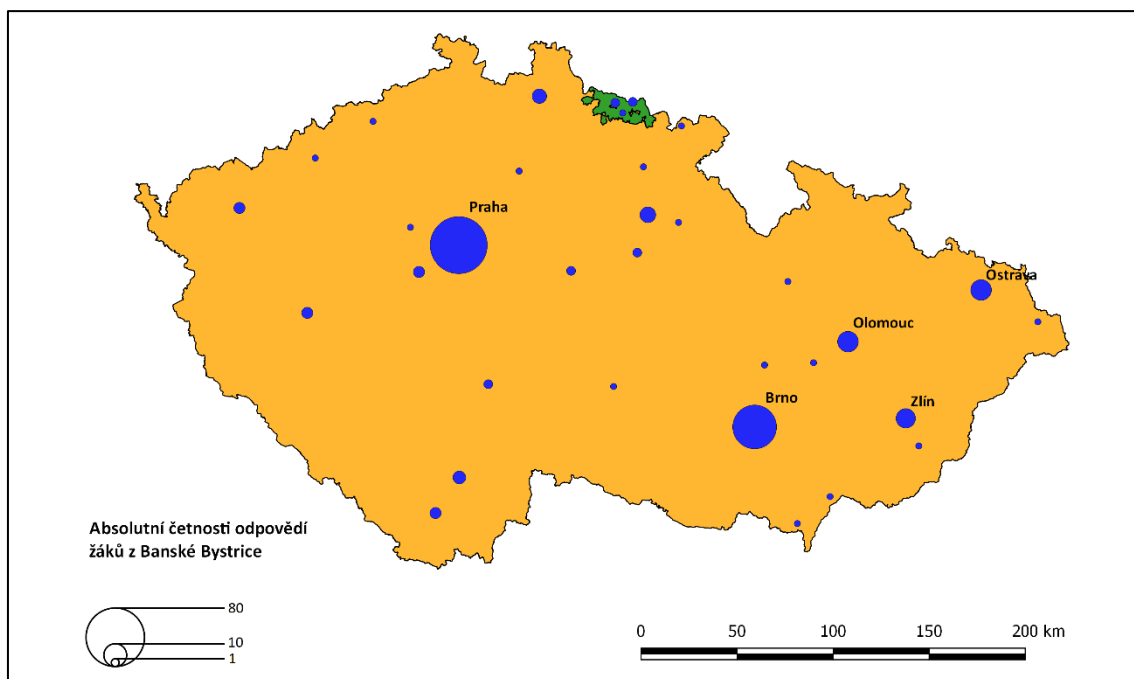
Vzorek míst, která slovenští žáci již navštívili v ČR, se do značné míry shoduje s odpověďmi českých žáků. Na obrázcích č. 20-22 můžeme zaznamenat stejné trendy v závislosti na vzdálenosti gymnázia od státní hranice. V kartodiagramech jsou opět označena popisky pouze místa s četností alespoň 10.

Obr. č. 20: Nejnavštěvovanější místa ČR žáky z Myjavy
Zdroj: Vlastní tvorba v programu QGIS

Obr. č. 21: Nejnavštěvovanější místa ČR žáky z Trenčína
Zdroj: Vlastní tvorba v programu QGIS

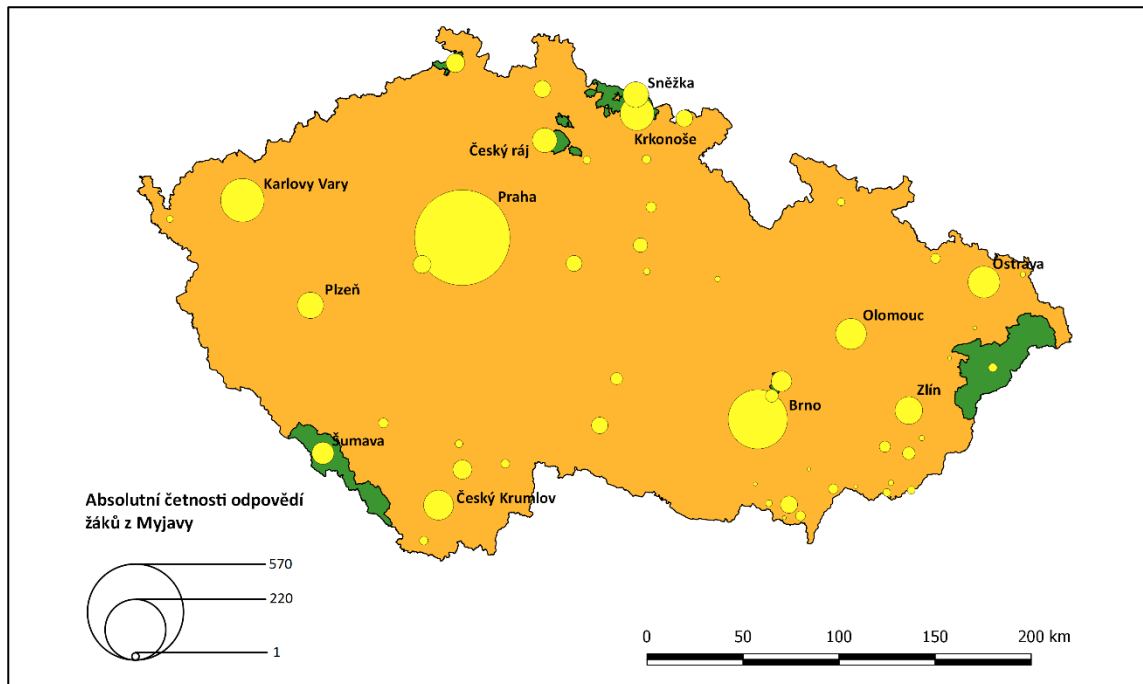
Obr. č. 22: Nejnavštěvovanější místa ČR žáky z Banské Bystrice
Zdroj: Vlastní tvorba v programu QGIS

Na obrázcích č. 20–22, kde jsou znázorněna navštívená místa podle jednotlivých gymnázií, je patrné, že žáci z Myjavy, která je nejbližze státní hranici spádují zejména do jihovýchodní části ČR, tedy do míst v blízkosti státní hranice se SR. U žáků z Trenčína již kartodiagram vykazuje pokles počtu navštěvovaných míst v blízkosti hranice a dochází k jejich většímu rozptýlu, ovšem stále se ve velké míře soustředí do blízkosti hranice. Žáci z Trenčína také, stejně jako ti z Valašského Meziříčí, oproti ostatním gymnáziím více navštěvují horské a chráněné oblasti. Na obrázku č. 22 již můžeme vidět, že u žáků z Banské Bystrice rapidně klesl počet navštěvovaných míst a ta se omezují pouze na největší obecně navštěvovaná města a z chráněných oblastí jsou zmiňovány již pouze Krkonoše. Samozřejmostí je u každého gymnázia velká návštěvnost hlavního města Prahy, která se výrazně nemění bez ohledu na vzdálenost gymnázia od státní hranice.

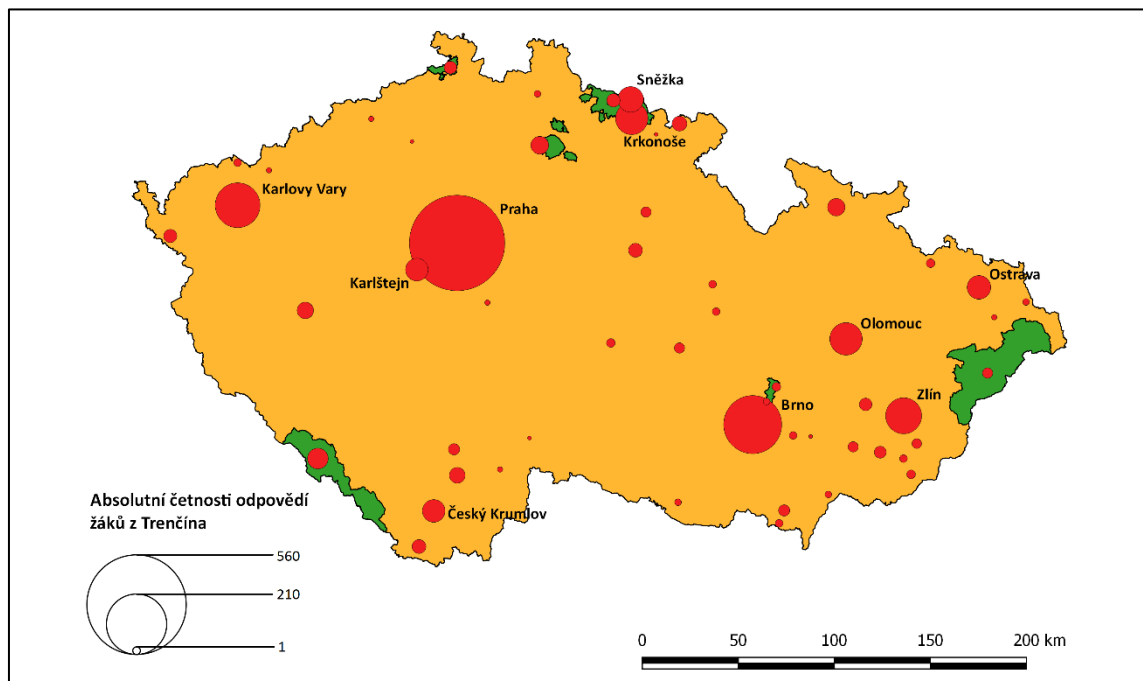
Při porovnání míst, která žáci již navštívili, a míst, která považují za nejatraktivnější v ČR (bez ohledu na to, zdali je navštívili či nikoliv) se neprokázala taková shoda jako u českých žáků. Zatímco u českých žáků se projevila velká shoda mezi místy, která již navštívili a která považují za nejatraktivnější, u slovenských žáků není tato shoda již tak markantní. Zde se naopak projevila velká shoda mezi jednotlivými gymnázii v tom, která místa považují za nejatraktivnější, což se stalo i u českých žáků, ovšem tuto shodu tvořily pouze dva výrazné prvky (Bratislava a Vysoké Tatry).

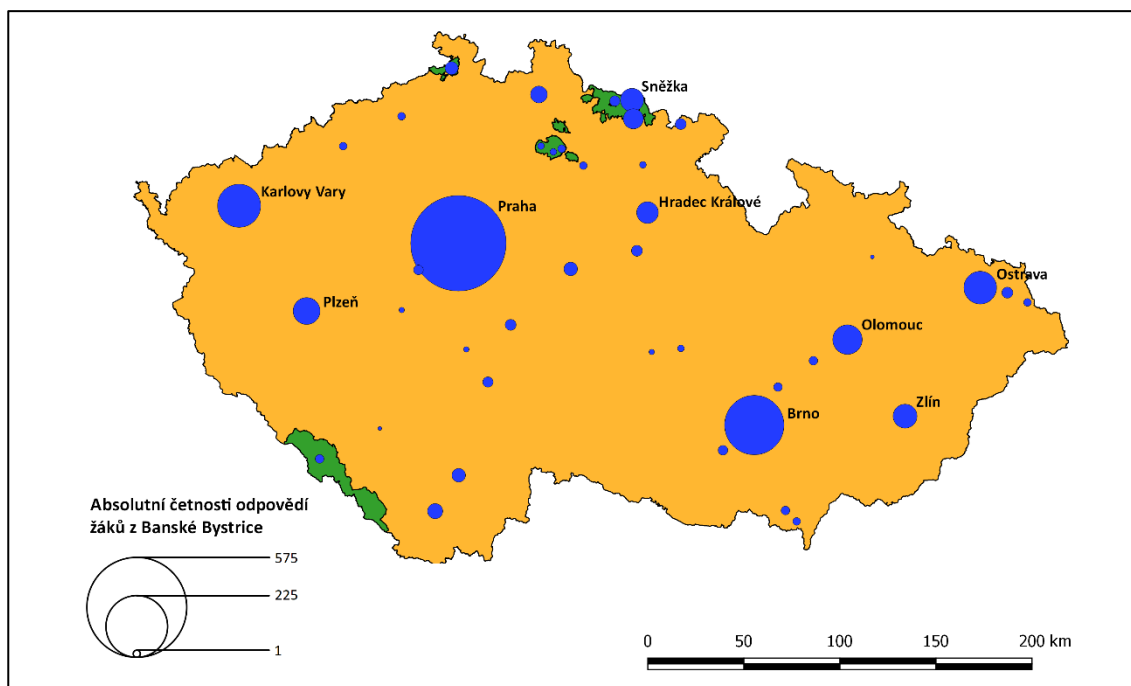
U slovenských žáků se nejatraktivnější místa opakují, jejich proměnlivost je pouze minimální a objevují se zde četně i místa, která žáci nenavštívili vůbec nebo minimálně.

Obr. č. 23: Nejatraktivnější místa ČR podle žáků z Myjavy
Zdroj: Vlastní tvorba v programu QGIS

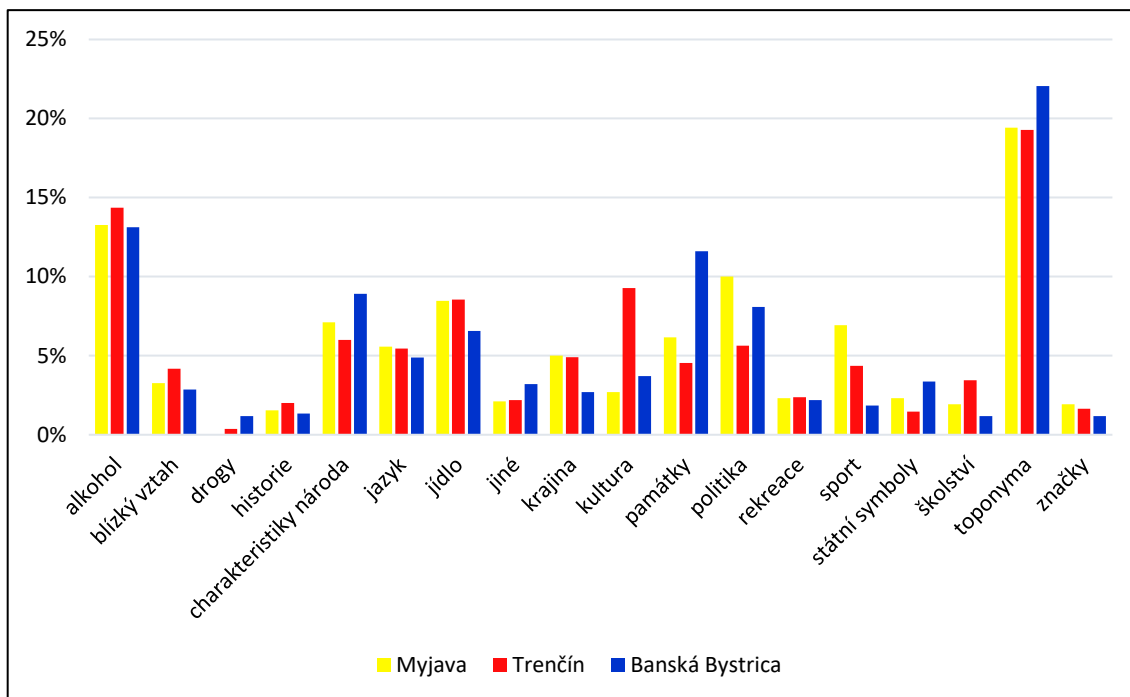
Obr. č. 24: Nejatraktivnější místa ČR podle žáků z Trenčína
Zdroj: Vlastní tvorba v programu QGIS

Obr. č. 25: Nejatrativnější místa ČR podle žáků z Trenčína
Zdroj: Vlastní tvorba v programu QGIS

Jak je patrné z obrázků č. 23–25, žáci všech tří slovenských gymnázií se ve značné míře shodují v tom, která místa jsou v ČR nejatraktivnější. Je zde patrná určitá proměnlivost, ovšem skladba těch nejvíce atraktivních míst zůstává stejná. Jako nejatraktivnější místo uvedly ve všech třech gymnáziích hlavní město Prahu. Stejně tak hodnotili čeští žáci jako velmi atraktivní slovenskou Bratislavu, ovšem ta byla vyhodnocena až jako druhá nejatraktivnější po Vysokých Tatrách. Jako další atraktivní města vyhodnotila všechna tři gymnázia Brno, Zlín a Olomouc, která se nachází blízko státní hranice a shodují se také s navštívenými místy. Dále byly vyhodnoceny jako velice atraktivní Karlovy Vary, které se mezi navštívenými místy objevovaly minimálně, ovšem jako lázeňské město se řadí mezi turistické atraktivity. Vysoce hodnocené pak byly také chráněné krajinné oblasti, zejména Krkonoše.

Následující dvě otázky se zaměřují opět na pojmy, které se slovenským žákům vybaví, když se řekne „Česká republika“ a „Češi“. Kategorie, do kterých byly rozděleny pojmy, které si žáci spojují s Českou republikou, se sice shodují v počtu, ovšem v jejich složení již nikoliv. Stejně tak jako žáci čeští, tak i žáci slovenští si se sousedním státem spojují určitá specifika, která vyžadovala zařazení do zvláštní kategorie. Opět byly pojmy tedy rozděleny do 18ti kategorií, jejichž podíl na celkovém počtu pojmů u jednotlivých gymnázií je znázorněn v obrázku č. 26.

Obr. č. 26: Co se slovenským žákům vybaví, když se řekne „Česká republika“
Zdroj: Vlastní zpracování

Jak můžeme vidět na obrázku, nejpočetnější kategorií u všech třech gymnázií se stala kategorie „toponyma“, kam byly zahrnuty konkrétní názvy měst a administrativních území. Druhou nejpočetnější kategorií je pak alkohol. Většinový podíl této kategorie tvoří „pivo“, které si s Českou republikou hojně spojovali žáci všech tří gymnázií, ovšem objevovaly se i další pojmy, jako např. „slivovice“ či obecněji „pálenka“. Specifickou kategorií je pak kategorie „drogy“. U této kategorie je zřetelný její rostoucí podíl s rostoucí vzdáleností gymnázia od státní hranice a pojmy spadající do této kategorie jako např. „marihuana“, „heroin“, „drogy“ byly zmiňovány téměř výhradně pouze žáky z Banské Bystrice. Při bližším pohledu na Banskou Bystricu je zajímavá její převaha v kategorii „památky“ vzhledem k tomu, že žáci z Banské Bystrice navštěvují ČR oproti ostatním gymnáziím velmi málo. Tato převaha bude s největší pravděpodobností zapříčiněna právě tím, že v ČR navštěvují téměř výhradně největší turistické atraktivitu, a to zejména hlavní město Prahu, kde je možné vidět množství významných památek.

Na obrázku č. 27 jsou vyobrazeny konkrétní pojmy, které si Slováci nejvíce spojují s Českou republikou. V souladu se sloupcovým grafem na obrázku č. 26 zde dominují pojmy „pivo“ (kategorie „alkohol“) a „Praha“ („toponyma“). Dále žáci četně zmiňovali typické pokrmy, památky, významné osobnosti či široce rozšířený stereotyp „ponožek v sandálech“.

neobjevovalo. Nejpočetnější kategorií jsou zcela jasně stereotypy, kam spadají již zmíněné „ponožky v sandálech“, dále také „ledvinka“, „mullet“ či samostatné pojmy „ponožky“ a „sandále“. Tyto pojmy jsou v dnešní době na jednu stranu již přežitkem, ovšem jejich spojení s českým národem je stále hluboce zakořeněné. Kategorie „alkohol“ zaujímá největší podíl u žáků z Myjavy. Toto může opět souviset se vzdáleností od státní hranice a faktem, že na její druhé straně, tedy na Jižní Moravě, se nachází četná vinařství a vztah k alkoholu, zejména pak k vínu, je zde velice kladný. U Banské Bystrice opět zaznamenáváme specifickou kategorii „drogy“ a také je zřejmé, že s rostoucí vzdáleností od státní hranice se také zhoršuje vztah k Čechům, jelikož zde můžeme zaznamenat zdaleka největší podíl pojmů označujících negativní vlastnosti Čechů.

Obrázek č. 29 vyobrazuje nejčtenější konkrétní pojmy, které si slovenští žáci vybavují nejvíce ve spojení s Čechy. Vzhledem k tomu, že zde převládal pouze jeden dominantní pojem a ostatní pojmy se vyznačovaly velkou rozmanitostí, ovšem ne četností jejich opakování, slovnímu mraku dominuje pouze jeden pojem a ostatní méně četné jsou spíše potlačené. Jak se již ukázalo ve vyhodnocení předchozí otázky, stereotyp „ponožek v sandálech“ je u slovenských žáků zřejmě hluboce zakořeněný.

Obr. č. 29: Slovní mrak pojmů, které si slovenští žáci spojují s Čechy
Zdroj: Vlastní tvorba v programu Wordle

5.2.2 Znalostní otázky

Při analýze výsledků znalosti hlavního města České republiky se u slovenských žáků dospělo k podobným výsledkům jako u žáků českých. Opět se vycházelo z předpokladu, že tato znalost je zcela elementární a měli by ji tedy prokázat všichni žáci bez markantních rozdílů. Tento předpoklad se opět prokázal a zde se slovenští žáci prokázali být dokonce úspěšnější než čeští. Jak je zřejmé z tabulky č. 9, mezi odpověďmi se nevyskytla žádná nesprávná a procento nezodpovězených bylo taktéž minimální. Je zde také znatelný růst podílu žáků, kteří na tuto otázku neodpověděli s rostoucí vzdáleností gymnázia od státní hranice. Vzhledem k faktu, že tuto otázku zodpovědělo téměř 100 % žáků správně, ani porovnání prvních a čtvrtých ročníků nevykazuje rozdíly.

Tab. č. 8: *Správnost uvedení hlavního a druhého nejlidnatějšího města SR žáky českých gymnázií*

Odpověď	Hlavní město			Druhé nejlidnatější město		
	Myjava	Trenčín	Banská Bystrica	Myjava	Trenčín	Banská Bystrica
Správně	98 %	96 %	93 %	72 %	70 %	69 %
Nesprávně	0 %	0 %	0 %	5 %	2 %	3 %
Nezodpovězeno	2 %	4 %	7 %	23 %	28 %	29 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Analýza výsledků odpovědí na druhé nejlidnatější město v ČR také přinesla pozitivní výsledky. Zde můžeme oproti českým studentům zaznamenat mnohem větší úspěšnost. Procenta nesprávných odpovědí jsou zde překvapivě malá a i procento nezodpovězených je v porovnání s českými žáky až téměř poloviční. Podíl správných odpovědí pak v každém gymnáziu přesahoval 50 %, což se u českých gymnázií stalo pouze v jednom případě, navíc zde podíly dosahovaly i 70 %. Dá se tedy říci, že v rámci znalosti druhého nejlidnatějšího města sousedního státu byli slovenští žáci úspěšnější. Při porovnání prvních a čtvrtých ročníků vyšlo najevo, že čtvrté ročníky byly poněkud úspěšnější než ročníky první, ovšem zaznamenané rozdíly zde byly minimální a nevýrazné. Mezi nejčastěji uváděné chybné odpovědi zde patřilo město Plzeň, které je ovšem až čtvrtým nejlidnatějším městem ČR.

Vyhodnocení znalosti počtu obyvatel ukázalo, že se žáci v tomto ohledu poměrně orientují. Poměr zodpovězených otázek měl stejně jako u českých žáků klesající tendence, jelikož počet obyvatel ČR z celkového počtu žáků vyplnilo 76 %, počet obyvatel Prahy 55 % a počet obyvatel Brna již pouze 44 %. V tabulce č. 10 jsou uvedeny průměrné počty uváděné žáky z jednotlivých gymnázií. Jak je vidět z tabulky č. 9, tak skutečný počet obyvatel ČR² žáci spíše mírně podhodnocovali, ovšem důležité je, že se uváděné hodnoty ve většině případů pohybovaly kolem 10 mil. U dvou nejlidnatějších českých měst pak žáci počty obyvatel spíše nadhodnocovali. Kromě počtů pohybujících se kolem správné hodnoty se ovšem objevovaly také hodnoty extrémní. U České republiky byla největší uvedená hodnota počtu obyvatel 20 mil., což je bezmála dvojnásobek skutečného počtu obyvatel. Naopak hodnota minimální se pak rovnala 3 mil., což se ani zdaleka neblíží skutečnému počtu obyvatel. U počtu obyvatel Prahy se pak minimální hodnota rovnala pouhým 80 tis. obyvatel a naopak maximální uváděná hodnota se rovnala 5 mil. obyvatel, což by znamenalo, že pouze v Praze by žila celá

² Podle dat z Českého statistického úřadu (ČSÚ, 1.1.2018)

polovina obyvatelstva ČR. Porovnání výsledků jednotlivých gymnázií a jednotlivých ročníků nevykázalo žádné významné shodné trendy.

Tab. č. 9: Průměrné počty obyvatel ČR a dvou nejlidnatějších českých měst uváděné slovenskými žáky

Gymnázium	Počet obyvatel (mil.)		
	ČR	Praha	Brno
Myjava	10,33	1,52	0,73
Trenčín	9,94	1,48	0,85
Banská Bystrica	10,42	1,69	0,58
Celkem	10,23	1,56	0,73

Zdroj: Vlastní zpracování

U otázky zaměřené na znalost sousedních států ČR se projevil stejný trend jako u českých žáků. Žáci kromě ostatních sousedních států ČR v některých případech zapomínali i na samotnou Slovenskou republiku. S rostoucí vzdáleností gymnázia od státní hranice se zvyšoval podíl žáků, kteří na otázku vůbec neopověděli a také těch, kteří byli schopni vyjmenovat všechny sousední státy. Ti, kteří na otázku odpověděli, byli poměrně úspěšní ve vyjmenování všech sousedních států. Kromě skutečných sousedních států ČR se v odpovědích žáků objevovaly i státy, které s ČR vůbec nesousedí. Mezi tyto státy patřilo nejčastěji zmiňované Švýcarsko, dále také Francie, Ukrajina, Maďarsko, Chorvatsko, Lucembursko či Lotyšsko. Čtvrté ročníky prokázaly poněkud větší schopnost vyjmenovat všechny sousední státy ČR, ovšem rozdíly oproti prvním ročníkům nebyly markantní. Atraktivitu sousedních států hodnotili slovenští žáci podobně jako čeští a také vyhodnotili jako nejatraktivnější Rakousko. Ovšem Německo i Slovensko získaly podobná hodnocení a jednoznačně nejméně atraktivní bylo pro slovenské žáky Polsko.

Otázku zjišťující dominantní úmoří v České republice z celkového počtu slovenských žáků zodpovědělo pouze 34 %, což je ještě méně než v případě českých žáků. Žáci, kteří otázku zodpověděli, navíc ve většině případů chybně uváděli jako dominantní úmoří Baltské moře, které sice je jedním z úmoří ČR, ovšem patří mu menšinový podíl. Správné odpovědi, tedy ty, které jako dominantní úmoří ČR uváděly Severní moře, zaujímaly v celkovém počtu odpovědí minimální podíl. Tento podíl se navíc zmenšoval s rostoucí vzdáleností gymnázia od státní hranice. Nejméně správných odpovědí napsali žáci z Banské Bystrice, což opět potvrzuje vliv vzdálenosti gymnázia od státní hranice.

Zatímco čeští žáci byli v otázce zjišťující dominantní průmyslové odvětví v sousedním státě ještě méně úspěšní než v otázce předcházející, Slováci prokázali opak. Dominantní průmysl ČR z celkového počtu slovenských respondentů vyplnilo celých 58 %. Ovšem sídla průmyslu dále uvádělo již pouze 29 % respondentů. Nejčastěji žáci uváděli průmysl strojírenský, což je správná odpověď. Druhým nejčastěji zmiňovaným odvětvím pak byl průmysl potravinářský, v rámci něhož bylo často konkrétně uváděno pivovarnictví. Často zmiňovaným byl také průmysl těžební. Při uvádění sídel průmyslu žáci spíše odhadovali a nejvíce uváděli nejlidnatější česká města jako je Praha či Brno. Objevovaly se ovšem i správné odpovědi a jako sídlo strojírenského průmyslu někteří uvedli i Mladou Boleslav. U potravinářského průmyslu, konkrétně tedy pivovarnictví, byla nejčastěji uváděna Plzeň.

Další otázka po žácích požadovala uvést tři aktivní české politiky. Z výsledků této otázky byla opět vybrána tři nejčastěji zmiňovaná jména, kterými se stali Miloš Zeman, prezident ČR, Andrej Babiš, předseda vlády ČR a Tomio Okamura. Zde již nedošlo k nesrovnalostem jako slovenských politiků a všichni tři z výše uvedených jsou českými politiky, i když různého původu. Prezident republiky byl jednoznačně nejčastěji uváděným a Andrej Babiš, který má navíc slovenský původ, byl v těsném závěsu. Všichni výše jmenovaní byli sice správně uvedeni čeští aktivní politici, ovšem mezi odpověďmi se vyskytovala i jména, která se takto zařadit nedají. Někteří respondenti například uvedli mezi aktivními českými politiky zesnulého prvního prezidenta České republiky, Václava Havla. Mezi další chybné odpovědi pak patřila jména jako Štefan Harabin či Peter Pellegrini, kteří jsou politiky slovenskými a nikoliv českými.

Ve stanovení přesného data zániku Československa byli slovenští žáci méně úspěšní oproti žákům českým. Tento rozdíl nebyl markantní, na otázku celkově odpovědělo 57 % respondentů. Žáci z Myjavy i Trenčína uvedli v 61 % správně přesné datum 1.1.1993. V Banské Bystrici pak podíl přesných odpovědí byl již menší a naopak se zvýšil podíl respondentů, kteří nepřesně uvedli pouze rok 1993. Podíly nezodpovězených a nesprávných odpovědí byly pak velice podobné. Čtvrté ročníky prokázaly lepší znalost přesného data zániku Československa a ročníky první častěji uváděly pouze rok 1993. Nesprávné odpovědi byly velice různorodé a většinou sestávaly z různých modifikací významných dat z historie státu.

Poslední otázka se zaměřuje na popis státního znaku ČR. Odpovědi žáků, ať slovní či v podobě obrázku, byly opět rozděleny do čtyř kategorií 0–3 podle přesnosti popisu státního znaku. Vzhledem k tomu, že u popisu státního znaku ČR vznikla nesrovnalost, jelikož někteří žáci popisovali malý a někteří velký státní znak. Byly uznávány popisy obou i přesto, že oficiálně je státním znakem ČR pouze velký státní znak. Slovenští žáci byli v popisu státního znaku ČR méně úspěšní než žáci čeští v popisu státního znaku SR. Tato skutečnost byla zapříčiněna zejména větší složitostí znaku. Celkem 80 % žáků se ani nepokusilo státní znak popsat a nebo jejich popis spadl pouze do první kategorie. Do kategorie 3 byl pak zařazen jen minimální počet popisů státního znaku. Po analýze výsledků nebyly zaznamenány shodné změny s ohledem na věk žáků ani s ohledem na vzdálenost gymnázia od státní hranice.

5.3 Porovnání českých a slovenských žáků

Jedním z cílů práce je kromě porovnání odpovědí žáků z jednotlivých gymnázií vzhledem ke vzdálenosti od státní hranice a vzhledem k jejich věku v rámci jednotlivých států také porovnání postojů a znalostí mezi českými a slovenskými žáky.

S ohledem na počet návštěv sousedního státu se u českých i slovenských žáků potvrdil shodný trend, a sice že s rostoucí vzdáleností gymnázia od státní hranice klesá počet návštěv sousedního státu. Z rozdělení počtu návštěv do intervalů vyplynulo, že u slovenských žáků jich procentuálně více (téměř dvojnásobek) spadalo do intervalu 51+, z čehož vyplývá, že Slováci navštěvují ČR častěji než Češi SR. Toto potvrzují také průměrné počty návštěv sousedního státu, které jsou u všech tří slovenských gymnázií vyšší než u gymnázií českých. Zatímco na jednoho slovenského žáka z celkového počtu připadá průměrně 26 návštěv ČR, na jednoho českého žáka připadá pouhých 17 návštěv.

U nejnavštěvovanějších sousedních států se pak ukázalo, Češi ze svých sousedních států nejvíce navštěvují SR a stejně tak Slováci nejvíce navštěvují ČR. Ukázalo se ovšem, že s rostoucí vzdáleností gymnázia od státní hranice pak žáci více spádají do ostatních sousedních států. Celkově se druhým nejnavštěvovanějším státem u českých i slovenských žáků ukázalo být Rakousko. S rostoucí vzdáleností od hranice pak Češi více spádají do Polska a Slováci do Maďarska. U Čechů i Slováků se navíc v některých případech stalo, že jako nejnavštěvovanější sousední stát uvedli ten, který s jejich státem vůbec nesousedí.

U navštívených míst u obou států analýza prokázala shodné trendy. Celkově všichni čeští i slovenští žáci nejvíce navštěvují obecně známé turistické atraktivity v obou státech. Žáci z gymnázií, která leží v bezprostřední blízkosti hranice, pak hojně navštěvují právě místa nepřilíh vzdálená hranici. Žáci z gymnázií v Trenčíně a Valašském Meziříčí pak prokázali zvýšený zájem o horské oblasti a chráněná území a u nejbližších žáků z Olomouce a Banské Bystrice již navštívených míst ubývá a omezují se nejvíce právě na obecně navštěvované atraktivity.

S místy navštívenými pak vykazovala velkou shodu místa, která žáci v sousedním státě hodnotili jako nejatraktivnější. Shoda mezi navštívenými a atraktivními místy se prokázala zejména u českých žáků. U slovenských žáků pak panovala větší shoda mezi jednotlivými gymnázii, jelikož jako nejatraktivnější místa ČR žáci ze všech tří gymnázií nejvíce uváděli zejména největší česká města. Slovinci v ČR považují za nejatraktivnější právě největší města a již ne tak hojně chráněná území. U českých žáků sice na vrcholu žebříčku stojí hlavní město SR, ovšem jako druhé nejatraktivnější hodnotili chráněné území Vysokých Tater.

Porovnání postojů a toho, jak se Češi a Slovinci vidí navzájem, vykazovalo zajímavé změny. Mezi pojmy, které si žáci spojují se sousedním státem, čeští žáci poměrně často uváděli „*Mad'arsko*“ či „*Mad'aři*“ ve spojení se SR, kdežto slovenští žáci si žádnou specifickou menšinu či národnost s ČR nespojovali. Další kategorie pojmů, které se u slovenských žáků neobjevovaly, jsou také „*zaostalost*“ a „*zvířata*“ (viz Obr. č 15). Do těchto kategorií spadaly pojmy jako např. „*zaostalost*“, „*chudoba*“, „*menší platy*“, do kategorie „*zaostalost*“ a „*ovce*“, „*kozy*“, „*kamzíci*“, „*psi*“, do kategorie „*zvířata*“. Tyto pojmy si spojovali výhradně pouze Češi se SR, ale ne naopak. Slovinci si s ČR mnohem více spojovali alkohol, než tomu bylo naopak. Specifickou kategorií pak byly „*drogy*“. Pojmy spadající do této kategorie si spojovali výhradně pouze Slovinci s ČR a zejména pak žáci z Banské Bystrice, ale naopak se tomu nestalo. Velmi specifickým nezařaditelným pojmem (kategorie „*jiné*“), který se objevoval u českých i slovenských žáků, bylo metro.

Porovnání pojmů, které si žáci spojují se sousedním národem, také vykazovalo svá specifika. U českých i slovenských žáků byly hojně zastoupeny pojmy spadající do kategorie „*blízký vztah*“, z čehož by se dalo usuzovat, že pokud se vzájemně nepovažují za nejbližší národy, tak alespoň za národy velmi blízké. Objevily se rozdíly mezi

pozitivními a negativními charakteristikami národa. Zatímco Češi si se Slováky asociují zejména ty kladné vlastnosti, Slováci pak již více zmiňují i vlastnosti negativní. Oba národy si s druhým národem hojně spojují také podobnou řeč. V čem se naopak liší, je opět zmiňovaná zaostalost ve spojení se Slováky, která se v opačném případě vůbec neobjevuje. Velmi specifickou záležitostí, kterou si Slováci s Čechy spojují zejména, pak byla převládající kategorie „stereotypy“, tedy pojmy jako „ponožky v sandálech“, „ledvinka“ či „mullet“. Dále také mají Slováci Čechy hodně spojené s turismem celkově a konkrétně zmiňovali ztracené turisty v Tatrách.

Ve znalostních otázkách pak byly výsledky v obou státech srovnatelné a nevykazovaly markantní rozdíly, ovšem určité odchylky zaznamenány byly. Výsledky znalosti hlavního města sousedního státu prokázaly téměř stoprocentní znalost u obou národů. Chybná odpověď se celkově vyskytla pouze jedna, a to u žáků z Olomouce, a podíl žáků, kteří otázku nezodpověděli, byl v obou státech velice malý.

Znalost druhého nejlidnatějšího města již vykazovala určité rozdíly. V této otázce prokázali lepší znalosti slovenští žáci, kteří uvedli správnou odpověď v 70 % oproti českým, u kterých byl podíl správných odpovědí pouze 47 %. Čeští žáci také mnohem častěji tuto otázku vůbec nezodpověděli. Podíl chybných odpovědí byl pak srovnatelný.

V počtech obyvatel sousedního státu Češi počet obyvatel SR průměrně nadhodnocovali až o milion obyvatel. Slováci naopak počet obyvatel ČR spíše podhodnocovali a více se blížili skutečným hodnotám. Kromě průměrných počtů se ovšem vyskytovaly také extrémní hodnoty, které již byly zmíněny v analýze výsledků jednotlivých států. Počty obyvatel dvou nejlidnatějších měst pak žáci čeští i slovenští průměrně nadhodnocovali.

Znalost dominantního úmoří v sousedním státě prokázali čeští i slovenští žáci velice malou. Celkově byl u této otázky zaznamenán nejmenší podíl správných odpovědí a zodpovězení otázky vůbec. I přesto, že v odpovědích byli neúspěšní Češi i Slováci, tentokrát byla ještě menší úspěšnost zaznamenána u Slováků. Češi, i přestože odpověď uvedl pouze malý podíl z nich, ve většině případů uvedli správnou odpověď. Kdežto Slováci z malého podílu odpovědí navíc uváděli majoritně chybné odpovědi.

Otázka zaměřená na dominantní průmysl sousedního státu se prokázala být českými žáky ještě méně zodpovídaná než dominantní úmoří. Slovenští žáci zde naopak uvedli větší procento odpovědí a z něho navíc většinový podíl správných odpovědí. Mezi

odpověďmi slovenských žáků se ovšem objevila specifika, která se u českých žáků neobjevovala. Například Slováci jako dominantní průmyslové odvětví v ČR uvedli „zbrojní“ či „porno průmysl“. Mezi odpověďmi Čechů se pak objevoval „chov ovcí“ a žáci z obou států pak v některých případech uváděli jako dominantní průmyslové odvětví „zemědělství“.

V uvedení přesného data zániku Československa by měli být oba národy stejně úspěšné, jelikož tato informace je považována za jednu ze základních. Tento předpoklad se ovšem nepotvrdil a čeští žáci se ukázali být úspěšnější v uvedení přesného data. Z množství českých žáků, kteří otázku zodpověděli, bylo zaznamenáno celkem 77 % správných odpovědí, kdežto u slovenských žáků byl tento podíl o celých 10 % nižší. Slováci také častěji uváděli nepřesně pouze rok 1993.

Popis státního znaku jednoznačně lépe zvládali čeští žáci oproti slovenským, ovšem tento rozdíl byl způsoben ve velké míře zejména rozdílnou složitostí obou státních znaků. Zatímco popis státního znaku SR není velice náročný, vzhledem k tomu, že obsahuje pouze dva dominantní prvky, státní znak ČR je mnohem složitější obsahem prvků a také barevně.

Celkově se tedy nedá říci, že by jeden z národů byl úspěšnější než ten druhý. Výsledky českých i slovenských žáků byly velmi vyrovnané, ani jeden z národů neprokázal svými výsledky převahu ve většině otázek. V žádném případě se pak nedá hodnotit úspěšnost v postojové části dotazníku. V této části se ovšem projevil zajímavý rozdíl mezi názory a postoji Čechů a Slováků.

6 ZÁVĚR A DISKUSE

Hlavním cílem práce bylo analyzovat kompetence žáků gymnázií v rámci geografie sousedních států. Pro tyto účely byly zvoleny dva konkrétní sousedící státy, které se staly předmětem zájmu výzkumu. Samozřejmostí byla Česká republika a vzhledem ke společné historii a absenci jazykové bariéry republika Slovenská. Na problematiku kompetencí je možné pohlížet z mnoha různých úhlů a existuje mnoho faktorů, kterými mohou být názory, znalosti a postoje ovlivněny. Mezi tyto faktory patří například věk žáků, vzdálenost gymnázia od státní hranice, obsah výuky, sociální situace žáků a neméně také jejich psychický stav. Předkládaná bakalářská práce se ovšem zaměřila zejména na první dva ze zmíněných faktorů.

Samotnému výzkumu, který byl klíčovou částí bakalářské práce, nejprve předcházela rešerše dostupných zdrojů a již existujících výzkumů dané problematiky. V teoretické části práce byly charakterizovány klíčové pojmy vztahující se k problematice a byly zde také formulovány hlavní otázky a cíle výzkumu. Část metodická pak podrobně popisovala zvolenou metodu výzkumu, zvolený výzkumný vzorek a také metody vyhodnocování dat.

Práce se zabývala dvěma hlavními otázkami výzkumu. Klíčovou roli zde hrály prostorové souvislosti a práce si kladla za cíl vyzkoumat, zda a jakým způsobem se mění znalosti a postoje žáků s rostoucí vzdáleností gymnázia od státní hranice. Neméně důležitým cílem pak bylo zjistit, zda a jakým způsobem se kompetence žáků mění také s jejich věkem. Pro účely splnění těchto cílů byly distribuovány dotazníky vždy ve třech gymnáziích v různé poloze vzhledem ke státní hranici v každém ze zkoumaných států. Na každém z gymnázií byly dotazníky distribuovány žákům prvních a čtvrtých ročníků za účelem sledování změn vzhledem k jejich věku.

Po důkladné analýze a vyhodnocení dotazníků z výsledků vplynuly určité shodné trendy. Jednoznačně se prokázaly změny postojů, ale také i znalostí s rostoucí vzdáleností od státní hranice. Tyto změny spočívaly zejména v menší úspěšnosti ve znalostních otázkách. Podle předpokladu vyšlo najevo, že s rostoucí vzdáleností gymnázia od hranice žáci sousední stát mnohem méně navštěvují a spádují více do ostatních sousedních států. Konkrétní navštěvovaná místa v sousedním státě se pak s rostoucí vzdáleností omezovala zejména za obecně známé turistické atraktivity, kdežto žáci blíže státní hranice více navštěvovali jim méně vzdálená místa. Dané změny se

ovšem nejvíce projevovaly až u nejvzdálenějších gymnázií, v tomto případě gymnázia v Olomouci a Banské Bystrici. Tato skutečnost by mohla být podnětem pro další výzkum, kde by mohly být prozkoumány kompetence žáků z ještě vzdálenějších gymnázií a sledovat, zdali se projeví ještě větší změny v kompetencích. U dvou gymnázií v bližší poloze vzhledem ke státní hranici naopak výsledky žáků byly velice srovnatelné a neprojeví se markantní rozdíly.

Porovnáním znalostí žáků z prvních a čtvrtých ročníků se podle předpokladu až na výjimky potvrdila větší úspěšnost čtvrtých ročníků. Ovšem u některých otázek, jako například otázka na dominantní úmoří sousedního státu, kde by se předpokládala mnohem větší úspěšnost čtvrtých ročníků, nebyly jejich výsledky významně lepší. Dokonce jediná nesprávná odpověď z obou zkoumaných států na hlavní město se vyskytla právě v řadách čtvrtých ročníků.

Při porovnání výsledků českých a slovenských žáků se pak neprokázala znatelná převaha jednoho národa. Buď byly výsledky obou národů velice srovnatelné, nebo měli v jedné otázce lepší výsledky Češi a v další zase Slováci. Žádný národ ze dvou zkoumaných tedy nevyšel z výzkumu jako lepší či horší. S rostoucí vzdáleností od státní hranice se ovšem daly sledovat změny zejména postojů, kdy slovenští žáci z Banské Bystrice si s Čechy spojují záporné jevy jako drogy či kriminalitu. Celkově z výzkumu pak vyplynulo, že Češi mají lepší vztah ke Slovákům, než je tomu naopak.

Výzkum přinesl rozhodně zajímavé výsledky, které by mohly být podnětem pro další výzkum. Toto téma má jistě velký potenciál a je možné nazírat na něj z mnoha dalších úhlů. Další kroky výzkumu by tedy rozhodně mohly směřovat k rozšíření výzkumného vzorku na ještě vzdálenější gymnázia a sledovat, zdali se ještě projeví markantnější změny či jsou nejvzdálenější gymnázia zvolená pro tento výzkum již v takové vzdálenosti, že budou výsledky spíše stagnovat.

7 SUMMARY

The crucial aim of the thesis was to analyze the competence of grammar school students within the framework of neighboring states. For this particular research two neighboring states, the Czech Republic and the Slovak Republic, were chosen. The aim was to analyze how the competence change with regard to the age of the students and to the greater distance of their grammar school from the state border. Therefore, students in their first and students in their fourth year of the grammar schools, which were at the different distance from the state border, were examined. Finally, the thesis also aimed to compare the competence of surveyed nationalities.

The theoretical part provides the readers with the detailed explanation of the terms which needed to be understood in order to fully understand the given problematics. The surveyed matter was also put into context of the contemporary fields of geography.

The methodical part describes the method used to proceed the research, which was the questionnaire survey. The survey was proceeded in three Czech and three Slovak grammar schools in order to be able to track the changes of the competence with regard to the greater distance from the state border.

The results of the survey showed similar changes in both republics, Czech and Slovak. It showed that attitudes toward the neighboring nation change with regard to the greater distance from the state border, and the knowledge about neighboring state changes as well. The students at furthestmost from the border showed less knowledge about the neighboring state but the results of the other grammar school students were comparable. The comparison of the first year and fourth year students also showed markable differences. The fourth year students were, as was expected, more successful in the part of the questionnaire showing their knowledge about neighboring states. Neither of the two nations showed apparent superiority over another.

The problematics has a potential for further research, especially with a wider research sample, focusing on even more distanced grammar schools, to see if the competence would change even more.

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Tištěné zdroje:

BLÁHA, J. D., PASTUCHOVÁ NOVÁKOVÁ, T. (2013): *Mentální mapa Česka v podání českých žáků základních a středních škol*. Geografie, 118, č. 1, s. 59-76.

BUCIFALOVÁ, K. (2014): *Mapa světa očima žáků základních škol – mezinárodní srovnání*. Brno, Diplomová práce, Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, katedra geografie.

CLOKE, P., PHILO, C., SADLER, D. (1991): *Approaching Human Geography. An Introduction to Contemporary Theoretical Debates*. New York: Guilford Press, 240 s.

COX, K. R., GOLLEDGE, R. G. eds. (1969): *Behavioral problems in geography: A symposium*. Evanston, Illinois: Northwestern University.

ČÍŽKOVÁ, J. (2000): *Přehled sociální psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 181 s. ISBN 8024409291.

DANĚK, P. (2013): *Geografické myšlení: úvod do teoretických přístupů*. Brno: Masarykova univerzita, 171 s. ISBN 978-80-210-6694-6.

DOSTÁLOVÁ, K. (2015): *Vnímání města Žďár nad Sázavou žáky místní základní školy a jejich povědomí o tomto městě a jeho blízkém okolí*. Brno, Diplomová práce. Masarykova univerzita, pedagogická fakulta MU, katedra geografie.

DRBOHLAV, D. (1991): *Mentální mapa ČSFR. Definice, aplikace, podmíněnost*. In: Sborník České geografické společnosti, 96, č. 3, s. 163-176

EBENEZER, J. V., ZOLLER, U. (1993). *Grade 10 Students' Perceptions of and Attitudes toward Science Teaching and School Science*. Journal of Research in Science Teaching, 30, 175-186.

GAVORA, P. (2010): *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, ISBN 978-80-7315-185-0

GOLLEDGE, R. G., STIMSON, R. J. (1997): *Spatial behavior: a geographic perspective*. New York, N.Y.: Guilford Press, c1997, xx, 620 s. ISBN 1-57230-050-7.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. (2015): *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 776 s. ISBN 978-80-262-0873-0.

CHVÁL, M. (2013). *Změna postojů českých žáků k matematice během školní docházky*. *Orbis scholae*, 7(3), 49–71.

KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. (2009): *Školní didaktika*. Praha: Portál, 447 s. ISBN 978-80-7367-571-4.

KOFFER, O. (2014). *Postoje žáků 9. ročníku ZŠ k fyzicko-geografické a socioekonomické oblasti učiva zeměpisu*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky.

MAREŠ, J. (2013): *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 702 s. ISBN 978-80-262-0174-8.

NAKONEČNÝ, M. (2009): *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9.

PÍRKOVÁ, A. (2013): *Názory a postoje studentů středních škol na jejich budoucí profesní uplatnění*. Olomouc, Diplomová práce. Univerzita Palackého, pedagogická fakulta, ústav pedagogiky a sociálních studií.

POLANSKÁ, M. (2013): *Percepce turistické destinace; případová studie Harrachov*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. (2009). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 400 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

SIWEK, T. (2011): *Percepce geografického prostoru*. Edice Geographica, sv. 7, ČGS, Praha, 168 s. ISBN 978-80-904521-7-6.

SPURNÁ, M. (2013). *Postoje žáků 5. až 9. ročníků k vyučovacím předmětům etická výchova*. Brno. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.

SÝKORA, L. (1993): *Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii*. Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy.

TAFATOVÁ, M. (2018): *Prostorová percepce rozvojových zemí studenty středních škol*. Olomouc, Diplomová práce. univerzita Palackého v Olomouci, přírodovědecká fakulta, katedra rozvojových a environmentálních studií.

TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. a kol. (2008): *Ekonomická a sociální geografie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 411 s. ISBN 978-80-7380-114-4.

VETEŠKA, J., TURECKIOVÁ, M. (2008): *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada, 159 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1770-8.

Elektronické zdroje:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Počet obyvatel v obcích – k 1.1.2018*. [online]. 2018 [cit. 2019-04-08]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-see2a5tx8j>

LANE, R. (2008): Students' Alternative Conceptions in Geography. *Geographical Education*, Vol. 21, 43-52. [online] 2008 [cit. 2019-02-20] dostupné z: https://search.informit.com.au/documentSummary;dn=397591322321492;res=IEL_APA

SCHUBERT, J.C., WRENGER, K. (2016): Subject-Specific Correctness of Students' Conceptions and Factors of Influence: Empirical Findings from a Quantitative Study with Grade 7 Students in Germany Regarding the Formation and Location of Deserts *RIGEO*, 6 (2), 135-159 [online] 2016 [cit. 2019-02-20] dostupné z: <http://www.rigeo.org/vol6no2/Number2Summer/RIGEO-V6-N2-2.pdf>

REINFRIED, S., TEMPELMANN, S. (2014): The Impact of Secondary School Students' Preconceptions on the Evolution of their Mental Models of the Greenhouse effect and Global Warming, *International Journal of Science Education*, 36:2, 304-333 [online] 2014 [cit. 2019-02-20] dostupné z: <https://doi.org/10.1080/09500693.2013.773598>

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Počet obyvateľov podľa pohlavia - SR, oblasti, kraje, okresy, mesto, vidiek (ročne)*. [online]. 2019 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID%28%22i362DCE4D88EC4E13A9EE8526B286D18B%22%29&ui.name=Po%C4%8Det%20obyvate%C4%BEov%20pod%C4%BEa%20pohlavia%20-%20SR%2c%20oblasti%2c%20kraje%2c%20okresy%2c%20mesto%2c%20vidiek%20%28ro%C4%8Dne%29%20%5bom7102rr%5d&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2fcognosext%2fcps4%2fportlets%2fcommon%2fclose.html&run.outputLocale=sk

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1: Počty vyplněných dotazníků z jednotlivých gymnázií a ročníků	26
Tab. č. 2: Intervaly počtu návštěv SR u žáků českých gymnázií.....	32
Tab. č. 3: Průměrné počty návštěv SR žáky českých gymnázií	32
Tab. č. 4: Správnost uvedení hlavního a druhého nejlidnatějšího města SR žáky českých gymnázií.....	41
Tab. č. 5: Průměrné počty obyvatel SR a dvou nejlidnatějších slovenských měst uváděné českými žáky	42
Tab. č. 6: Intervaly počtu návštěv ČR u žáků slovenských gymnázií	45
Tab. č. 7: Průměrné počty návštěv ČR žáky slovenských gymnázií	46
Tab. č. 8: Správnost uvedení hlavního a druhého nejlidnatějšího města SR žáky českých gymnázií.....	54
Tab. č. 9: Průměrné počty obyvatel ČR a dvou nejlidnatějších českých měst uváděné slovenskými žáky.....	55

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1: Kategorie 0 v otázce č. 20.....	29
Obr. č. 2: Kategorie 1 v otázce č. 20 u slovenských respondentů	29
Obr. č. 3: Kategorie 1 v otázce č. 20 u českých respondentů	29
Obr. č. 4: Kategorie 2 v otázce č. 20 u slovenských respondentů	30
Obr. č. 5: Kategorie 2 v otázce č. 20 u českých respondentů	30
Obr. č. 6: Kategorie 3 v otázce 20 u slovenských respondentů	30
Obr. č. 7: Kategorie 3 v otázce 20 u českých respondentů	30
Obr. č. 8: Nejnavštěvovanější sousední státy ČR žáky českých gymnázií.....	33
Obr. č. 9: Nejnavštěvovanější místa SR žáky z Hodonína	34
Obr. č. 10: Nejnavštěvovanější místa SR žáky z Valašského Meziříčí	34
Obr. č. 11: Nejnavštěvovanější místa SR žáky z Olomouce	35
Obr. č. 12: Nejatraktivnější místa SR podle žáků z Hodonína	36
Obr. č. 13: Nejatraktivnější místa SR podle žáků z Valašského Meziříčí	36
Obr. č. 14: Nejatraktivnější místa SR podle žáků z Olomouce	37
Obr. č. 15: Co se žákům českých gymnázií vybaví, když se řekne „Slovensko“	38
Obr. č. 16: Slovní mrak pojmů, které si čeští žáci spojují se Slovenskem	39
Obr. č. 17: Co se žákům českých gymnázií vybaví, když se řekne „Slováci“	40
Obr. č. 18: Slovní mrak pojmů, které si čeští žáci spojují se Slováký.....	40
Obr. č. 19: Nejnavštěvovanější sousední státy SR žáky slovenských gymnázií	46
Obr. č. 20: Nejnavštěvovanější místa ČR žáky z Myjavy	47
Obr. č. 21: Nejnavštěvovanější místa ČR žáky z Trenčína	47
Obr. č. 22: Nejnavštěvovanější místa ČR žáky z Banské Bystrice.....	48
Obr. č. 23: Nejatraktivnější místa ČR podle žáků z Myjavy	49
Obr. č. 24: Nejatraktivnější místa ČR podle žáků z Trenčína	49
Obr. č. 25: Nejatraktivnější místa ČR podle žáků z Trenčína	50
Obr. č. 26: Co se slovenským žákům vybaví, když se řekne „Česká republika“	51
Obr. č. 27: Slovní mrak pojmů, které si slovenští žáci spojují s Českou republikou	52
Obr. č. 28: Co se slovenským žákům vybaví, když se řekne „Češi“	52
Obr. č. 29: Slovní mrak pojmů, které si slovenští žáci spojují s Čechy	53

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník pro české žáky gymnázií

Příloha č. 2: Dotazník pro slovenské žáky gymnázií

KATEDRA GEOGRAFIE
Přírodovědecká fakulta, **Univerzita Palackého v Olomouci**

Milí studenti, rádi bychom zjistili váš vztah a znalosti o Slovenské republice. Výhodou tohoto dotazníku je, že to není písemka a v žádném případě za něj nedostanete známku ☺. Děkujeme za spolupráci.

Věk: _____ Pohlaví: Muž/Žena

1. Máte příbuzné na Slovensku?
a) ano
b) ne
2. Kolikrát jste navštívili Slovensko? (uveďte číslo) .....
3. Uveďte místa, která jste již na Slovensku navštívili.
4. Který sousední stát navštěvujete nejčastěji? .....
5. Napište alespoň 5 slov, které se vám vybaví, když se řekne „Slovensko“:
.....
6. Napište alespoň 5 slov, které se vám vybaví, když se řekne „Slováci“:
.....
7. Zakreslete do mapy co nej přesnější polohu hlavního města Slovenské republiky a napište jeho název.
8. Do mapy zakreslete druhé nejlidnatější město Slovenské republiky a napište jeho název (označte jej číslem 8).
9. Napište počet obyvatel Slovenské republiky a dvou největších slovenských měst.
10. Napište pořadí pro Vás nejatraktivnějších turistických míst na Slovensku (bez ohledu na to, jestli jste tam byli):
1) _____ 4)
2) _____ 5)
3) _____ 6)
11. Do obrysové mapy vyznačte a pojmenujte turisticky nejatraktivnější místa Slovenska (názyv podtrhněte).
12. Zakreslete nejvyšší bod Slovenské republiky, plošně zakreslete pohorí, ve kterém se tento vrchol nachází a napište název pohorí i vrcholu.
13. Vymenujte sousední státy Slovenské republiky a ohodnoťte jejich turistickou atraktivitu (známky 1 až 5 jako ve škole).
14. Do mapy zakreslete polohu Slovenského ráje.
15. Napište, jaké úmoří je dominantní na Slovensku.
16. Ve kterých z těchto oblastí byste chtěli/nechtěli bydlet? Ohodnoťte body 3 až -3 (3;2;1;0;-1;-2;-3) (3 pro nejlidnatější vztah, -3 pro vztah nejzápornější), u extrémních hodnot napište stručný důvod proč.
a) Západní Slovensko (Senica, Trenčín, Pleštiny)
b) Jižní Slovensko (Nové Zámky, Velký Meder)
c) Východní Slovensko (Humenné, Bardějov, Michalovce)
d) Hlavní město
e) Severní Slovensko (Čadca, Trstená)
f) Západní střední Slovensko (Topoľčany, Zvolen)
g) Východní střední Slovensko (Spišská Nová Ves, Rimavská Sobota)

Příloha č. 1

17. Napište, jaký je na Slovensku nejdůležitější průmysl a vyjmenujte alespoň 3 sídla tohoto průmyslu.
18. Uveďte jména 3 aktivních slovenských politiků.
19. Napište přesné datum, kdy vznikly rozpadem Československa samostatná Česká a Slovenská republika.
20. Zkuste co nej přesněji popsat, jak vypadá státní znak Slovenské republiky.

KATEDRA GEOGRAFIE
Přírodovědecká fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

Milí studenti, rádi bychom zjistili váš vztah a znalosti o České republice. Výhodou tohoto dotazníku je, že to není písemka a v žádném případě za něj nedostanete známku ☺. Děkujeme za spolupráci.

Věk:

Ročník:

Pohlaví: Muž/Žena

1. Máte příbuzné v České republice?

a) ano

b) ne

2. Kolikrát jste navštívili Českou republiku? (uveďte čísloku) .....

3. Uveďte místa, která jste již v České republice navštívili.

4. Který sousední stát navštěvujete nejčastěji? .....

5. Napište alespoň 5 slov, které se vám vybaví, když se řekne „Česká republika“:

.....

6. Napište alespoň 5 slov, které se vám vybaví, když se řekne „Češi“:

.....

7. Zakreslete do mapy co nejprěsněji polohu hlavního města České republiky a napište jeho název.

8. Do mapy zakreslete druhé nejhdnatější město České republiky a napište jeho název (označte jej číslem 8).

9. Napište počet obyvatel České republiky a dvou největších českých měst.

10. Napište pořadí pro Vás nejatraktivnějších turistických míst v České republice (bez ohledu na to, jestli jste tam byli):

1) 4)

2) 5)

3) 6)

11. Do obrysov mapy vyznačte a pojmenujte turisticky nejatraktivnější místa České republiky (názyv podtrhněte).

12. Zakreslete nejvyšší bod České republiky, plošně zakreslete pohorí, ve kterém se tento vrchol nachází a napište název pohorí i vrcholu.

13. Vyjmenujte sousední státy České republiky a ohodnoťte jejich turistickou atraktivitu (známky 1 až 5 jako ve škole).

14. Do mapy zakreslete polohu Českého ráje.

15. Napište, jaké úmoří je dominantní v České republice.

16. Ve které z těchto oblastí byste chtěli/nechtěli bydlet? Ohodnoťte body 3 až -3 [3;2;1;0;-1;-2;-3] (3 pro nejklaďnější vztah, -3 pro vztah nejzápornější), u extrémních hodnot napište stručný důvod proč.

a) Severní Morava (Olomouc, Jeseník, Opava, Karviná, Frýdek-Místek)

b) Jižní Čechy (Český Krumlov, České Budějovice)

c) Severní a Západní Čechy (Liberec, Karlovy Vary, Cheb, Chomutov, Ústí nad Labem)

d) Hlavní město

e) Jižní a Střední Morava (Břeclav, Znojmo, Litovel, Kroměříž)

f) Vysočina (Třebíč, Nové Město na Moravě, Havlíčkův Brod)

g) Východní a Střední Čechy (Litomyšl, Kutná Hora, Nymburk, Benešov)

Příloha č. 2

17. Napište, jaký je nejdůležitější průmysl v České republice a vyjmenujte alespoň 2 sídla tohoto průmyslu.

18. Uveďte jména 3 aktivních českých politiků.

19. Napište přesné datum, kdy vznikly rozpadem Československa samostatná Česká a Slovenská republika.

20. Zkuste co nejprěsněji popsat, jak vypadá státní znak České republiky.